

SPIRITUALIZAM U SAVREMENOJ PSIHOLOGIJI

U Vebsterovom *Novom svjetskom rječniku* (Webster's New World Dictionary) jedna od definicija grčke riječi psiha jeste riječ „duša“ i navodi se da se ona nalazi u korjenu engleske riječi psihologija, koja se odnosi na nauku o umu ili duši; takođe, jedna od definicija je „nauka o životinjskom i ljudskom ponašanju“. *Noin Vebsterov rječnik* (Noah Webster's Dictionary) iz 1828. psihologiju definiše na sledeći način:

PSIHOLOGIJA, im. [gr. duša, i razgovor] Razgovor ili rasprava o ljudskoj duši; ili doktrina o prirodi i svojstvima duše.

Imajući na vidu da postoji velika razlika u vanbiblijskom i biblijskom shvatanju pojma „duša“, navešćemo izvorno biblijsko značenje:

Prema *Jangovom analitičkom biblijskom konkordansu* [registru riječi] (Young's Analytical Concordance to the Bible), hebrejska riječ „nefeš“ se prevodi kao „duša“. Biblija ili Sveto pismo govori o duši skoro 500 puta, ukazujući na *smrtnu životinju i smrtnog čovjeka*.

Cilj analize koja slijedi je da li i kakve veze psihologija ima sa spiritualizmom.

Šta je spiritualizam (spiritizam)?

Laž izrečena u Edenskom vrtu, „nećete vi umrijeti“, jeste temelj spiritualizma – da postoji život posle smrti i da je duša odvojena od tijela. Vjerovanje u ovu lažnu doktrinu, kao i deifikacija mrtvih, može dovesti do povezivanja sa mrtvima, što je, zapravo, povezivanje sa demonima, palim anđelima. Dio laži u Edenu je bio da će čovjek napredovati, tako da će postati mudar poput Boga i znaće šta je dobro, a šta zlo. Te dvije laži su temelj panteizma.

„Naivno se misli da su neznabožačka praznovjerja nestala pred civilizacijom 20. vijeka. Međutim, Božja riječ i pouzdano svjedočanstvo o činjenicama objavljuju da se vraćanje upražnjava i u ovom vremenu, isto kao i u dane starih vračeva. Drevni sistem magije u stvarnosti je isti kao i ono što je danas poznato kao moderni spiritualizam. Sotona pronalazi pristup hiljadama umova, javljajući se u obličju pokojnih prijatelja...

Vračevi iz neznabožačkih vremena imaju svoj ekvivalent u spiritualističkim medijumima, vidovnjacima i vračevima današnjice... Kada bi se veo podigao sa očiju, vidjeli bismo zle anđele koji koriste sve svoje vještine da bi prevarili i uništili. Gdje god se utiče na ljude da zaborave Boga, tamo Sotona sprovodi svoju moć da omađija... Danas Božji narod treba da obrati pažnju na savjet apostola efeskoj crkvi: 'I ne učestvujte više s njima u besplodnim djelima tame, već, naprotiv, razotkrivajte ih.' (Efescima 5:11).¹

Principi Sotonine lažne, paganske religije – obožavanja prirode, vode porijeklo iz Vavilona i poznati su kao dio vavilonskih misterija.

Teorija evolucije, kao teorija o nastanku života, zamijenila je biblijski izvještaj o stvaranju svijeta. U lažnoj paganskoj priči o stvaranju Bog je uklonjen iz kreativne sile i ostavljen po strani. Kreativna sila je podijeljena na dva dijela, dobro-zlo, pozitivno-negativno ili jin-jang, i ta sila se smatra bogom. Tokom evolucionog vremena, dva dijela energije su se, navodno, skladno pomiješala do tačke kada je stvorena sva materijalna supstanca – kosmos, svijet i čovjek. Tvrdi se da je sva materijalna supstanca stvorena od strane iste kreativne sile, ili energije, tako da svaka supstanca vodi poreklo iz istog, univerzalnog izvora (energije) i ima sve karakteristike svega i dio je svega. Sinonimi za ovu kreativnu silu su svijest, kolektivna svijest, sopstvo, subliminalno sopstvo i stotine drugih naziva, čak i bogohulna upotreba imena kojim je Bog sebe nazvao, JA SAM. Čitava teorija se zove *panteizam*.

Postoji suptilniji panteizam u kojem je Bog povezan sa stvaranjem, ali je On, zauzvrat, ostavio iskru sebe u svemu što je stvorio, tako da svako od nas, po prirodi, u sebi ima skriveno božanstvo. Taj lažni koncept je dobio ime panteizam. Ova grana panteizma tvrdi da je duša besmrtna i da smo mi bogovi. Vjerovanje da duša posjeduje besmrtnost preovladava i danas, čak i u hrišćanskom svijetu. Koncept Boga koji je u nama vodi nas do glorifikacije sebe i do zaslijepljenosti sobom. Humanistička psihologija je iskoristila ovu temu i dodatno je pokazala pojmom *samopoštovanje*.

Da bi identifikovali spiritualizam u psihologiji, biće potrebno pokazati da su jedno ili oba od sledeća dva učenja sastavni dio ove discipline, i to: 1) život se nastavlja posle smrti – besmrtnost duše; i 2)

---

¹ White, E.G., Conflict and Courage, (1910), p. 343

učenje o razvoju čovjeka do božanskog – božanstvo u sebi. To se ne bi moglo primijeniti na svaku doktrinu pod nazivom psihologija, već samo na ona učenja u kojima se mogu naći takve ideje. Dakle, treba da razmotrimo učenja psihologije iz devetnaestog, početka dvadesetog vijeka i nadalje, sve do danas. Najprije treba da istražimo zapise o onima koji su razvili i uticali na uspostavljanje učenja i filozofiju ove grane medicine. Da li su oni vjerovali u doktrine poput besmrtnosti duše i/ili božanstva u čovjeku?

Sokrat, Platon, Aristotel

Terapeutska psihologija je nastala iz filozofije. Filozofija je nauka o procjenjivanju vrijednosti i dominantnosti bilo kog vjerovanja, situacije, djelovanja, stanja ili materije nad nekom drugom, prema rezonu i odlukama čovječjeg uma. U istoriji ovog svijeta Grci su bili poznati po tome što su imali velike filozofe. Psiha (duša) je bila predmet mnogih rasprava ovih grčkih filozofa. Vjerovanje u besmrtnost psihe ili duše je imalo svoje začetke na ovom svijetu, u Edenskom vrtu, onda je prenijeto u Vavilon i prošireno po cijelom svijetu, seobom naroda i širenjem jezika iz prvobitnog Vavilona.

Sokrat je smatrao da je unutrašnji svijet ljudske duše mnogo značajniji od svijeta spoljašnjih dobara. Za razliku od njih, duša je besmrtna i stoga je njena vrijednost nemjerljiva.

Platon je smatrao dušu kao jedno, nedjeljivo, prema tome, nepropadljivo. Pošto je još u antičko doba bilo očigledno da se organske materije razlažu, Platon je smatrao da nematerijalnost duše predstavlja fundamentalni uslov za njenu besmrtnost.

Ni Platon ni Aristotel nijesu mislili da samo ljudska bića posjeduju dušu. Aristotel je razlikovao: razumsku dušu, koju posjeduje samo čovjek; čulnu dušu, koju posjeduju i životinje i koja je osnova čulne osjetljivosti; i vegetativnu dušu, koju imaju i biljke i koja je osnova nagona za hranom i uzrok rasta i razmnožavanja. Ipak, za razliku od Platona, Aristotel je odbacivao seobu duše iz jedne vrste u drugu, poslije smrti. Takođe je bio skeptičan prema mogućnosti da duša opstane i funkcionira bez tijela.

Drevne religije Indije, Egipta i Kine sve imaju doktrinu o besmrtnosti duše, kao što otkrivaju *Knjiga mrtvih* iz Egipta i *Tibetanska knjiga mrtvih*. Toma Akvinski (1224-1274) piše o besmrtnosti duše i o duši

nakon smrti. U *Istoriji psihologije* prikazani su veliki filozofi, od Sokrata pa sve do savremenog doba, a uključeni su i neki od njihovih spisa koji su prevedeni na engleski jezik. Čini se da je vjerovanje u odvajanje duše od tijela i besmrtnost duše dominantan koncept ovih filozofa. Krajem osamnaestog i početkom devetnaestog vijeka termin psihologija počeo je da se koristi kada se odnosio na proučavanje uma, i postepeno je pod ovim terminom počela da se podrazumijeva disciplina terapije uma. Psihijatrija je termin koji se koristi za doktora koji se specijalizovao za dijagnozu i liječenje neuroza i psihoza. Mnogi autoriteti na polju psihologije iz 19. i 20. vijeka vjerovali su u besmrtnost duše. Ta činjenica će biti jasnije prepoznata dok budemo posmatrali vodeće psihologe i psihijatre ove moderne discipline. Zapamtite, definicija spiritualizma je vjerovanje u život nakon smrti, a moguće je da se uspostavi komunikacija između živih i mrtvih, praksa koja je strogo zabranjena u Bibliji.

Koncepcija spiritualizma pretpostavlja sledeće:

Čovjek je biće napretka; njemu je određeno da se, od rođenja pa sve do vječnosti, neprestano približava božanstvu; svako razumno biće sudiće samo sebi, a ne neko drugo; sud će biti pravedan, jer je to sopstveni sud; svako pravedno i savršeno biće je Hrist; pravo znanje uzdiže čovjeka iznad svih zakona; sve što postoji, dobro je; svi grijesi koje počinimo su nevini; porijeklo Biblije je upitno; Biblija je samo jedna bajka; ljubav se ističe kao glavna Božja osobina.

Doktrina o životu posle smrti i božanstvu u čovjeku nastala je iz laži izrečene u Edenskom vrtu i predstavlja temelj istočnjačke misli i zapadnjačkog okultizma. To su doktrinarni principi paganskih principa religioznosti i/ili obožavanja prirode. Da bismo prepoznali sjeme spiritualizma unutar psihologije, potrebno je da razumijemo istočnjačko objašnjenje čovjeka: 1) Duša se odvaja od čovjekovog tijela, nastavlja da živi nakon smrti i besmrtna je. 2) Ova duša se sastoji od svjesnog uma i ima podsvjesne i nadsvjesne (supersvjesne) komponente, koje su pak dio univerzalnog uma, koji se naziva univerzalna svijest, sopstvo, subliminalno sopstvo, više sopstvo, bog. Pošto se vjeruje da je čovjekov um dio univerzalnog uma boga, stoga čovjek ima božanstvo u sebi, a cilj u životu je da to božanstvo dovede do punog procvata, izbjegne reinkarnaciju, pridruži se duhovnom svijetu nirvane i uživa u vječnom životu blaženstva.

Postoje brojne prakse koje se primjenjuju na području terapije uma, čiju radnu snagu njeni zagovornici objašnjavaju kao produžetak nespješnog uma, kako je rečeno u prethodnom pasusu. To su hipnoza, vidovitost, vizualizacija, telepatija, medijumstvo, meditacija, joga, transendentalna meditacija, vančulna (ekstrasenzorna) percepcija i druge. Postoji uvijek prisutno vjerovanje i učenje da unutar sopstva prebiva sva mudrost univerzuma i moć za liječenje svega. Osmišljeno je mnoštvo tehnika za pristupanje toj pretpostavljenoj moći unutar nas. Postoji veliki broj teorija koje se odnose na funkcionisanje uma i terapije uma, koje se promovišu u oblasti psihologije.

Prema Alenu E. Berginu (Alan E. Bergin) i Solu L. Garfildu (Sol L. Garfield), urednicima *Priručnika za psihoterapiju i promjenu ponašanja*, 1994. str. 6, postoji više od 400 različitih psihoterapijskih metoda koje se nude javnosti i 10000 raznovrsnih tehnika.²

Zašto toliko? Odgovor: teško je naučnim testiranjem dokazati njene teorije, dijagnoze i terapije. Nema sumnje da se u psihologiji poštuju mnogi principi koji imaju vrijednost i lišeni su spiritističkog uticaja.

Osobe koje se u različitim radovima najčešće spominju kao autoriteti i teoretičari u oblasti psihologije su Džejsms (James), Frojd (Freud), Jung, Rodžers (Rogers) i Maslov (Maslow).

Ovi ljudi su, tokom proteklih 100 i više godina, postavili opšte teorije u oblasti nauke o umu. Razmotrićemo priču o svakom od ovih stručnjaka i učitelja, u našoj potrazi za sjemenom spiritualizma, koje je možda ušlo u sekularnu psihologiju, i koje se možda i praktikuje.

U drugoj polovini 19. vijeka, uključujući i rane godine 20. vijeka, najčešće se mesmerizam, takođe poznat i kao hipnoza i sugestija, koristio u terapiji liječenja uma u Sjedinjenim državama i Evropi.³

„Do 1885, 'psihoterapijski pokret', koji je nastao u Evropi, sredinom 1860-ih, sa Lieboom (Liebault), i brzo se razvijao u sledećoj dekadi, napredovao je u Sjedinjenim državama, prvenstveno kroz

---

² Gabbert, Dan, Biblical Response Therapy®, Healing God's Way, Gabbert Family Resources, Aardvaark Global Publishing Co., LLC, (2008); p. iv; Available at Black Hills Health and Education Center, PO Box 19, Hermosa, SD 57744, www.bhhec.org

³ Hale, Nathan G., Freud and the Americans, The Beginnings of Psychoanalysis in the United States, Oxford University Press, (1971), pp. 229, 230.

napore psihologa Vilijama Džejmsa (William James), G. Stenlija Hala (G. Stanley Hall), Džozefa Jastrova (Joseph Jastrow) i Džejmsa Marka Boldvina (James Mark Baldwin), kao i nekoliko ljekara.⁴

Vilijam Džejms (William James), doktor medicine (1842-1910)

Godine 1890, Vilijam Džejms, slavni profesor psihijatrije [i filozofije, fiziologije i anatomije – prim. izdavača] sa Harvarda, napisao je članak za *Skribnerov magazin*, pod nazivom *Skriveno sopstvo*. Napisao je da je nauka ignorisala misticizam, okultno, spiritualizam, liječenje vjerom i hipnozu, jer se to ne može dobro razumjeti i klasifikovati. Džejms je pozvao na dalja proučavanja i istraživanja u ovoj oblasti. Džejms je najprije bio angažovan da predaje na Harvardu, svom akademskom domu tokom, praktično, čitave svoje karijere. Proučavao je okultno i upustio se u istraživanje psihe, seansi i, naravno, različitih religijskih iskustava, pišući knjigu *Vrste religioznog iskustva* (Varieties of Religious Experience).

Medicinski stručnjaci i javnost u cjelini bili su zainteresovani za hipnozu, sugestiju, mentalno liječenje, višestruke ličnosti, automatsko pisanje, istraživanje psihe itd., i korišćenje tih metoda je dostiglo vrhunac 1890-ih, da bi došlo do neznatnog pada i onda ponovne uzburkanoosti između 1905. i 1910. godine.

Prije današnjeg vremena, važan trenutak za upotrebu hipnoze i sugestije u mentalnoj terapiji u američkoj istoriji bio je u prvoj deceniji 20. vijeka. Adelbert Albreht, urednik *Časopisa za krivično pravo i kriminologiju*, 1913. godine je izjavio:

„Nekoliko psihoterapeuta u Americi je tvrdilo da su hipnozom izliječili stotine slučajeva alkoholizma i njegove posledice.“

U isto vrijeme u Americi su bili popularni pokreti nazvani *Pokret Emanuel* i *Hrišćanska nauka*. Da bi se borio protiv nervoze i zala svog vremena, časni Elvud Vorsester (Elwood Worcester) pokrenuo je krstaški rat, kombinujući liberalno hrišćanstvo, subliminalno sopstvo i druge metode koje su se u to vrijeme koristile u psihoterapiji; to je nazvano *Pokret Emanuel*, zato što su oni svoja okupljanja započeli 11. novembra 1906. u zgradi Emanuelске crkve. Ovaj pokret nije nužno koristio stručnjake za sprovođenje terapije i uskoro se proširio

---

⁴ Ibid., p. 229.

svuda po zemlji među različitim protestantskim organizacijama, baptistima, kongregacionistima, unitarijancima, prezbiterijancima itd. Ti pokreti su izazvali interesovanje za subliminalno sopstvo i skrivene moći, uz moguće veze sa onostranim svijetom; to je bio početak javne svijesti o nesvjesnom. Elen Vajt je ove pokrete spomenula u svojim komentarima, u vezi sa terapijom liječenja uma.

„Ima onih koji sa užasavanjem izbjegavaju i pomisao da se obrate medijumima, ali su ih zato privukle prijatnije forme spiritizma, kao što je Pokret Emanuel. Drugi su pak zavedeni učenjima *Hrišćanske nauke*, misticizmom teozofije i raznim istočnjačkim religijama.“⁵

Sigmund Frojd (Sigmund Freud), doktor medicine (1856-1939)

U vrijeme gore spomenutog vrhunca upotrebe hipnoze u Evropi i Sjedinjenim Državama, neurolog-psihijatar Sigmund Frojd iz Beča, iz Austrije, došao je u Sjedinjene Države 1909. godine, da održi seriju predavanja o liječenju uma, koje je on razvio i nazvao ga *psihoanalizom*. Frojd nam govori da je on koristio hipnozu, ali:

„Odstao sam od tehnike primjene sugestije a, sa tim, i od hipnoze, zato što sam izgubio nadu da ću sugestiju učiniti dovoljno snažnom i postojanom, kako bi dovela do trajnog izlječenja. U svim teškim slučajevima vidio sam da sugestija prestaje da djeluje, a bolest se ponovo pojavljuje.“⁶

Frojd je bio psihijatar i istraživač na polju neurologije. Godine 1909, on je grupi psihijatara u Sjedinjenim Državama izložio koncept psihopatologije (poremećene mentalne aktivnosti), koja potiče iz podsvijesti, i predstavio tehniku liječenja uma koju je nazvao *psihoanaliza*. Odbacio je upotrebu hipnoze i jednostavno je sa pacijentima istraživao istoriju njihovog djetinjstva i mladosti. Frojd je bio ateista, nije vjerovao u duhove i okultne događaje je objašnjavao kao produžetak podsvijesti. Centralni stub njegove doktrine bila je *podsvijest* i, kod većine mentalnih poremećaja, bila je povezana sa nekom vrstom seksualnog odnosa. Frojd je, takođe, koristio kokain kao terapiju za

---

⁵ White, E.G., *Evangelism*, Review and Herald Publishing Association. Hagerstown, MD, (1946), p. 606.

⁶ Hale, op. cit., p. 227.

mentalne poremećaje. Na kraju je odbacio kokain kao terapiju, kao što je učinio i sa hipnozom. Frojd je bio tumač snova i ovu tehniku je takođe koristio u procesu psihoanalize.

Frojd je promijenio smjer psihoterapije u Sjedinjenim Državama i došlo je do smanjenja korišćenja mnogih okultnih tehnika. Međutim, on je dolio ulje u vatru, što se tiče koncepta podsvijesti. Podsvijest je bila izvor subliminalnog sopstva, nagona, čovjekovog sjećanja, rezervnih energija itd. Vjerovalo se da je podsvijest osjetljivija na dobro i zlo, nego naš svjesni um; ona je bila veza sa *Univerzalnim umom* ili *Duhom*.

„Njeni korjeni su bili ono Beskonačno, ona je bila bliža Univerzalnom duhu. Podsvijest je tada bila nešto tajanstveno: ona je liječila; ona se sjećala svega; ona je rješavala probleme; ona je mogla da otkrije veličanstvena, nezamisliva bogatstva.“⁷

Još jedan pokret u prve dvije decenije 20. vijeka u Sjedinjenim Državama bio je *Pokret nove misli* (New Thought Movement), koji je osnovao profesionalni hipnotizer Fineas Parkurst Kvimbi (Phineas Parkhurst Quimby, 1802-1866), „filozof-mesmerista-iscjelitelj-naučnik“. On je učio da mnoge bolesti mogu da se izliječe sugestijom pa su, stoga, umišljene. Još jedan mesmerista i spiritualista, Meri Bejker Edi (Mary Baker Eddy), uvela je ideje Pokreta nove misli u Hrišćansku nauku. Sanatorijum Nova misao na rijeci Hadson, 1909. godine je nudio terapije:

„...psihičkim eksperimentima, necrkvenom religijom, uputstvima za pridobijanje svijeta čistim osjećajima optimizma, električnim šokovima sprovedenim kroz zupčastu zlatnu krunu, hipnozom i sugestijom.“⁸

Najpopularniji su bili tretmani za um *Nove misli* i *Hrišćanskih naučnika*. Od 1882. do 1908. godine, broj hrišćanskih naučnika je porastao sa manje od stotinu na 85000. Ovi pokreti tvrdili su da uspješno liječe sva oboljenja. U toj mješavini teorija, Frojd je predstavio svoju sopstvenu teoriju psihoanalize:

„Psihoanaliza se bavi otkrivanjem događaja iz prošlosti pojedinca i njihovim posledicama po njega, a ni ti događaji ni posledice nikada

---

⁷ Ibid., p. 241.

⁸ Ibid., p. 246.

ne mogu biti potpuno isti za dvije osobe.“⁹

Frojd je imao veliki uticaj na psihologiju u Sjedinjenim Državama početkom 20. vijeka. Koristio je *analizu snova, ispovijedanje i gledanje u prošlost*, kao izvor mentalnih problema. Ovaj pristup naginjao je tome da se roditelji krive za mentalne poremećaje pacijenata. Tu filozofiju su razvijali drugi, sve dok navodni povratak u utrobu i u pret-hodne živote putem hipnoze nije postao dio modus operandija psihologa.

Na osnovu ove teorije o iskustvima iz prošlosti, uključujući i unu-tarmaterični razvoj i iskustvo rođenja, proizilazi da je to odlučujuće za stabilnost ili nestabilnost budućeg mentalnog zdravlja pojedinca. To je osnova za koncept ponovnog rođenja i pronalaženja unutrašnjeg djeteta, božanstva u nama (božanskog djeteta, po Jungu) u psihote-rapiji.

Iako Frojd nije bio poznat kao spiritualista, već je psihičke pojave pokušavao da objasni kao da proističu iz podsvijesti, ipak je bio zainteresovan za takve stvari, pošto je bio član *Društva za psihološka istraživanja* (SPR – Society for Psychical Research), koje je pokušavalo da ispituje psihičke događaje na naučnoj osnovi. Frojd je bio izabran za dopisnog člana *Britanskog društva za psihološka istraživanja* 1911. godine, a 1915. je postao počasni član *Američkog društva za psihološka istraživanja*. U decembru 1923, *Grčko društvo za psihološka istraživanja* počastvovalo ga je na sličan način. Metju Rafael (Matthew Raphael), autor knjige „Bil V. i gospodin Vilson“, o suosni-vaču *Anonimnih alkoholičara*, na strani 161 dijeli sa nama Frojdovo zanimanje za spiritizam. Rafaelov komentar:

„... Kao što smo vidjeli, Sigmund Frojd, čiji je najveći cilj bio da psihoanalizu postavi na naučne temelje, ipak je primjećivao natpri-rodne (okultne) pojave – na veliku žalost svojih najbližih učenika, koji su osjećali potrebu da opovrgnu uznemirujuće činjenice ili da ih zata-škaju. Čitavo poglavlje Frojdove monumentalne biografije, koju je napisao Ernest Džons (Ernest Jones), posvećeno je Frojdovoj otvorenosti za okultizam (on je bio član Društva za psihološka istraživanja) i njegovom objavljivanju, uprkos Džonsovom protivljenju, radova o

---

⁹ Bettelheim, Bruno, *Freud and Man's Soul*, First Vintage books Edition, (1984); Random House Inc., New York p. 42.

telepatiji.“

Ernest Džons, doktor medicine, Frojđov biograf i saradnik, izjavio je da se uopšteno smatra da je Frojđov najveći doprinos nauci njegovo *tumačenje snova* i koncept *nesvjesnog uma*.

K.G. Jung (C.G. Jung), doktor medicine (1875-1961)

Vjerovatno najpoznatije ime u oblasti psihijatrije i psihologije jeste ime Karla Gustava Junga, doktora medicine, švajcarskog psihijatra. Njegovo ime je priznato u cijelom svijetu i povezuje se i sa disciplinom psihologije. On se rodio u Kesvilu, u Švajcarskoj, na jezeru Konstans, 26. jula 1875, kao sin Pola Junga (Paul Jung) i Emili Prajsverk (Emilie Preiswerk). Njegov otac, Pol, bio je pastor u švajcarskoj Reformatorskoj crkvi; njegova majka je poticala iz porodice sa mnogo pastora – njen otac i osam stričeva su svi bili pastori.

Prva žena Karlovog djeda po majci, paroha Samuela Prajsverka, umrla je, a on je otada, jednom nedjeljno, vodio razgovore sa njenim duhom, na nezadovoljstvo svoje druge žene. Samuelova druga žena, Agusta, Karlova baba po mami, bila je nadarena sposobnošću da vidi duhove.

Emili, Samuelova i Agustina ćerka, takođe je imala dar da vidi duhove. Njen otac bi je postavio da stoji iza njega, dok je pripremao propovjedi, kako bi spriječio duhove da ga uznemiravaju, dok je propovjedačio. Emili, Karlova majka, čuvala je dnevnik u kojem su bila navedena sva čudna iskustva sa kojima se susrela. Ona je o tome pričala kao o „jezivim“ pojavama i čudnim slučajevima. Karl je jednom prilikom vidio nešto što je dolazilo iz spavaće sobe njegove majke.

„Spavao sam u očevoj sobi. Nešto zastrašujuće se dešavalo u majčinoj sobi. Noću je majka bila čudna i tajanstvena.

Jedne noći sam vidio da se iz njene sobe pojavljuje blago svjetlacava, nejasna figura, čija se glava odvojila od vrata i lebdjela je ispred, u vazduhu, kao mali mjesec. Odmah se stvorila druga glava, a onda se i ona ponovo odvojila. Taj postupak se ponovio šest ili sedam puta.“¹⁰

---

¹⁰ Jung, C.G., *Memories, Dreams, and Reflections*, recorded and edited by Aniela Jaffe; translated from the German by Richard and Clara Winston, Random House, Inc. (1989), p. 18.

Karl je, kao i svi ljudi, sanjao, međutim, on je čitavog života bio opčinjen tumačenjem snova. Prvi san kojeg se sjeća došao mu je kada je imao između tri i četiri godine. U svojoj knjizi *Sjećanja, snovi i razmišljanja*, on za taj san kaže: „...opsjedaće me čitavog života“. U tom snu je bio neki falusni simbol, visok 5 metara i oko pola metra u prečniku, postavljen na zlatni presto, u prostoriji koja se nalazila duboko ispod zemlje. U snu je čuo majčin glas kako govori: „Da, samo ga pogledaj, to je proždirač ljudi“. Za taj simbol je kasnije utvrdio da predstavlja „mračnog Gospoda Isusa i jezuitskog sveštenika“. On kaže da ga je san proganjao godinama i nikada to nije podijelio ni sa kim.

„U svakom slučaju, falus iz tog sna je izgleda podzemni bog „čije se ime ne spominje“ i takav je ostao tokom čitave moje mladosti, ponovo se pojavljujući kad god je neko previše pričao o Gospodu Isusu. Gospod Isus za mene nikada nije postao sasvim stvaran, nikada sasvim prihvatljiv, nikada sasvim drag, jer bih se iznova i iznova sjetio njegove podzemne kopije – strašnog otkrivenja koje mi je bilo dato, a da ga nisam ni tražio. ‘Maskiranje’ u jezuitu baca sjenku na hrišćansku doktrinu kojoj sam bio učen. ... Gospod Isus mi je, na neki način, izgledao kao bog smrti, koristan, doduše, zato što je rastjerivao užase noći, ali on sam je bio jeziv, razapet i krvav leš...“¹¹

Prije nego što je Karl naučio da čita, njegova majka mu je čitala *Svijet u slikama* (Orbis Pictus), staru, ilustrovanu dječju knjigu, koja sadrži prikaz egzotičnih religija, prvenstveno hinduizma. Tu su prikazane ilustracije glavnih bogova Indusa; Brama, Višnu i Šiva su za njega bili „neiscrpan izvor interesovanja“. On je osjećao naklonost prema tim ilustracijama i povezivao ih je sa svojim *prvim otkrivenjem – svojim najranijim snom*.

U proleće 1895. Karl je započeo svoje studije medicine na Univerzitetu u Bazelu. Njegov otac je umro 1896. Šest nedjelja nakon očeve smrti, on je sanjao kako se njegov otac vratio i kako je stajao pred njim. U snu se njegov otac oporavio i vratio se kući. San se ponovio nekoliko dana kasnije; djelovao je stvarno i natjerao je Karla da razmišlja o životu posle smrti.

Na kraju drugog semestra na fakultetu, Karl je u biblioteci oca

---

¹¹ Ibid., p. 13

svog kolege otkrio knjigu iz 1870-ih o spiritualističkim pojavama. To je bio zapis o počecima tadašnjeg spiritualizma. Njega su mučila pitanja koja su se ticala te teme i pročitao je mnogo djela okultista: Zöllnera (Zöllner), Kruksa (Crooks), Kantove *Snove jednog vidovnjaka*, nekoliko drugih autora i sedam knjiga Svedenborga (Swedenborg), čuvenog spiritualiste.

Godine 1897, Karl Gustav Jung je držao predavanje u klubu univerziteta, iznoseći svoje stavove da postoji duša, da je inteligentna, besmrtna, a vjerovao je i u realnost duhova i spiritualizma, na osnovu činjenica o okultnim aktivnostima, vjerovao je u hipnozu, predviđanje događaja, telepatiju, telekinezu, vidovitost, proročke snove, poruke u mirućih ljudi, horoskopske proračune, istraživao je levitaciju. (Pronađeno u predgovoru za K. G. Jung, *Psihologija i okultno*)

Tokom ljetnjeg raspusta 1898., desilo se nešto što je Karl zabilježio u *Sjećanjima*, na str. 104 i 105, a što će „duboko uticati na njega“. On je sjedio u jednoj sobi, učeći, a u sobi pored je njegova majka sjedila i plela, dok su vrata između te dvije sobe bila otvorena. Odjednom se začula neka buka, poput pucnja pištolja. Karl je otkrio da se ploča velikog stola od orahovine iznenada rascijepila posred tog masivnog drveta, čak u klimi sa mnogo vlage, tako da sto nije ni bio pretjerano isušen. Dvije nedjelje kasnije, stigao je kući, da bi majku, sestru i sluškinju našao u stanju uzrujanosti. Ponovo je došlo do glasnog pucanja, međutim, u stolu se nije mogla naći nikakva nova pukotina. Buka je dolazila sa kuhinjske komode (kredenca), starog komada namještaja u kojem se držao hljeb i kuhinjski pribor. Karl je pronašao nož za hljeb izlomljen na mnogo djelova. Dao je nož stručnjacima za čelik, da ga ispitaju, i rečeno mu je da čelik u sebi nije imao nikakve nepravilnosti.

Uskoro je saznao da su njegovi rođaci učestvovali u prizivanju duhova okretanjem stola (table turning) i imali koristi od seansi koje je vodila petnaestogodišnja rođaka-medijum. On se dvije i po godine subotom uveče pridruživao rođacima na seansama za stolom. Komunikacija se ogledala u glasnom kucanju po zidovima i stolu. Osim medijuma, ostalima je bilo teško da razumiju pomijeranje stola, tako da je on prihvatio da postoji povezanost između glasnog kucanja i komunikacija na seansi. Na osnovu ovih iskustava i komunikacija na seansama on je napisao svoj naučni rad. U *Sjećanjima* navodi sledeće:

„Sve u svemu, ovo je bilo jedno veliko iskustvo koje je poništilo svu moju raniju filozofiju i omogućilo mi da ostvarim psihološki pristup.“

To je doprinijelo Jungovom odabiru psihijatrije, kao specijalnosti, uprkos tome što su i ljekari i oni koji nisu bili ljekari, u to vrijeme, na psihijatriju gledali prezrivo. Doktori su tek nešto više od laika znali o psihijatrijskim oboljenjima, a mentalna bolest je bila neka beznadežna i kobna situacija koja je bacala sjenku na reputaciju psihijatra. 10. decembra 1900. Karl Jung je radio kao pomoćnik u bolnici za mentalne bolesti Burgholclli (Burghölzli) u Cirihiu, gdje je počeo da živi i praktikuje psihijatriju koja će uticati na svijet, na bolje ili na gore.

Jung nam u *Sjećanjima* govori da je u ranoj fazi svog rada koristio hipnozu, ali uskoro je odustao od nje, jer je smatrao da jeste doprinijela radu sa nepoznatim uzrocima mentalnih poremećaja, ali vidljivi pozitivni rezultati često nisu potrajali. On je odlučio da analizira sve aspekte života pacijenta i na taj način dođe do vjerovatnog porijekla uzroka i posledice psihijatrijskih poremećaja. Tako je Jung počeo da razvija svoj psihološki pristup, kako bi terapija kod mentalno oboljelih bila djelotvorna. Liječenje mentalnih poremećaja početkom 20. vijeka bilo je veoma ograničeno; više truda se ulagalo u dijagnozu, nego u terapiju, pošto gotovo ništa nije bilo poznato, što se tiče etiologije mentalnih abnormalnosti i toga šta bi se moglo učiniti da se popravi stanje. Hipnoza se naširoko koristila kao terapija u drugoj polovini devetnaestog i početkom dvadesetog vijeka.

Kroz *Sjećanja, snove i razmišljanja* Jung govori o različitim snovima i svojim pokušajima da ih protumači. Godine 1914. sanjao je tri sna o kojima piše u poglavlju *Suočavanje sa nespvesnim* i kaže da je pod tolikim stresom, da je vježbao jogu, kako bi svoje emocije držao pod kontrolom.

Jung govori o nekim fantazijama koje je razvio, poput onih o biblijskim likovima Ilije i Salome, kao i o velikoj, crnoj zmiji. Zatim se pojavio još jedan lik iz fantazije, za kojeg Jung kaže da dolazi iz nespvesnog, a to je Filimon. Filimon je u ovoj priči bio paganin i donosio je uticaj starog Egipta i gnosticizma. Jung navodi da su to bile ličnosti u njegovoj psihi, koje on nije stvorio maštom niti na bilo koji način. Filimon je bio jedan od njih; Filimon je predstavljao silu koja nije od sebe. Jung je rekao da je on u svojim fantazijama vodio razgovor sa Filimonom.

„Psihološki gledano, Filimon je predstavljao onoga koji je imao bolji uvid. On je za mene bio tajanstveni lik. S vremena na vrijeme mi se činio prilično stvarnim, kao da je živa ličnost. Šetao sam sa njim gore-dolje po vrtu i za mene je on bio ono što Indijci zovu guruom.“

Petnaest godina nakon prve pojave Filimona u Jungovom životu, on je razgovarao sa Gandijevim prijateljem koji mu je rekao da je njegov guru (guru Gandijevog prijatelja) drevni hinduistički učitelj; Jung ga je pitao da li misli na duha? On je odgovorio potvrdno i Jung tvrdi da je u tom trenutku on mislio na Filimona. Gandijev prijatelj Indus je izjavio da postoje i živi gurui i gurui duhovi.

Jung u *Sjećanjima* govori da je oko 1916. u njemu počela da se dešava unutrašnja promjena, osjetio je potrebu da nečemu da formu. Bio je iznutra prisiljen da izrazi ono što je njegov duhovni vodič, Filimon, mogao reći, i za tri noći je napisao *Sedam propovjedi mrtvima*. Prije nego što je počeo da piše, imao je osjećaj da je vazduh ispunjen sablasnim bićima. Činilo se da je njegova kuća ukleta, a njegova ćerka je vidjela neku bijelu figuru kako prolazi kroz sobu. Njegova druga ćerka je izjavila da je tokom noći njen pokrivač dvaput bio zbačen; a njegov devetogodišnji sin je imao uznemirujući san u kojem se našao i đavo. Sledećeg dana, u 17h, zvono na vratima je počelo da zvoni, a da ga niko nije pritisnuo.

„Kuća je bila ‘prepuna duhova’, viknuo je Jung, ‘Pobogu, šta je ovo?’ Onda su duhovi odgovorili: ‘Vratili smo se iz Jerusalima, gdje nismo našli ono što smo tražili.’

... Nabili su se uz sama vrata, a vazduh je bio tako gust, da se jedva moglo disati... Onda je to počelo da izlazi iz mene i tokom tri večeri stvar je napisana. Čim sam uzeo olovku, cio sablasni skup je ispario. Soba je utihnula i vazduh se očistio. Opsjedanje se završilo.“¹²

Sedam propovjedi mrtvima bilo je jedno od Jungovih ključnih djela. Ono je bilo odgovor duhova na „prirodu boga“, univerzuma, i čovjeka, i sadržalo je sjeme za njegove buduće spise iz psihologije. Jung je imao fantaziju da je on pastor mrtvima. U *Sjećanjima* je objasnio ovu čudnu ideju, rekavši da duša uspostavlja odnos sa nesvjesnim, koje odgovara mitskoj zemlji mrtvih. To mrtvima omogućava da se pokažu kroz medijuma.

---

¹² Ibid., pp. 190, 191.

K.G. Jung je, kao i Frojd, ove duhove i glasne zvuke (poltergajst), kao i snove, objasnio kao nešto što potiče iz neshvatanja, koju svaka osoba ima u sebi. On nije prihvatao uticaje i moć koji dolaze od palih anđela (demoni). Odbacio je veliki sukob između Sotone i Isusa Hrista, kao nepostojeći, i nastojao je da okultno objasni na temelju neshvatanja uma. Ovaj koncept se razvio u doktrinu o „sopstvu“, koja danas toliko preovladava u oblasti psihologije.

Jung je između 1918. i 1926. proučavao gnostičke pisce koji su, po njemu, također imali koncept neshvatanja. Izjavio je da je u godinama između 1918-20. počeo da razumije da je cilj psihičkog razvoja SOPSTVO. Dok je bio komandant logora u Švajcarskoj, tokom Prvog svjetskog rata, on je počeo da crta mandale. Ovi simboli su okruglog oblika i čitav simbol usmjerava našu pažnju na centar mandale. Centar je predstavljao gore spomenut koncept sopstva. Godine 1927. Jung je sanjao san koji je zaokružio njegovo formiranje doktrine o sopstvu. On je izjavio da je, kroz san, razumio da je sopstvo princip, usmjeravanje i smisao u procesu razvoja svijesti. Simboli zodijaka su povezani sa arhetipovima za koje ga je duhovni vodič, Filimon, podsticao da vjeruje da su opsjedali kolektivno neshvatanje.

Zato je Jung imao veliko poštovanje prema astrologiji i koristio ju je u svojim analizama. „U slučaju teških dijagnoza, ja obično konsultujem horoskop“, napisao je Jung.

Bilo mu je potrebno prvih 45 godina života, sa svim snovima, okultnim pojavama, duhovnim vodičima (Filimon), unutrašnjim simbolima, levitacijama, *Sedam propovijedi mrtvima* itd, da formira svoju teoriju o neshvatanju. Analitička psihologija je proizvod svih Jungovih napora da, tokom svog života, probije praznu ljušturu psihološke terapije. On je osjećao potrebu da ojača i podupre ovu teoriju o svijesti, neshvatanju i kolektivnoj svijesti, za koju je pretpostavio da je istinita. Osjećao je da je tu dodatnu snagu pronašao kada je proučavao gnosticizam, a zatim je bio fasciniran proučavanjem alhemije. Osjećao je da mu je alhemija, uz znanje o gnosticizmu, dala istorijsku osnovu da učvrsti teoriju o neshvatanju. Ona je donijela istorijsku povezanost sa prošlošću, a predstavljala je i most ka budućnosti, ka savremenoj psihologiji neshvatanja.

„Dok sam radio sa svojim fantazijama, saznao sam da neshvatanje trpi ili proizvodi promjene. Tek nakon što sam se upoznao sa

alhemijom, shvatio sam da je nesvjesno proces i da se psiha transformiše (preobražava) ili razvija putem odnosa ega prema nesvjesnom. U pojedinačnim slučajevima, taj preobražaj se može pročitati iz snova i fantazija. U kolektivnom životu, ona ostavlja svoj trag, uglavnom u različitim religioznim sistemima i njihovim promjenljivim simbolima. Kroz proučavanje tih procesa kolektivne transformacije i kroz razumijevanje alhemijske simbolike, došao sam do centralnog koncepta svoje psihologije: procesa individualizacije.“¹³

Jung je napisao mnogo članaka o okultnim pojavama, a knjižica *Psihologija i okultno* sadrži tri Jungova eseja: 1) *O spiritualističkim pojavama*, 2) *Psihološke osnove vjerovanja u duhove*, 3) *Duša i smrt*.

Psihologija i istok je knjiga koja se sastoji od radova doktora Junga. Bio je zamoljen da pregleda određene drevne spise istočnjačkih religija i ti pisani komentari čine ovu knjigu. Ovi komentari su uzeti iz njegovih *Sabranih djela* i prevedeni na engleski. Komentar na početku knjige *Psihologija i Istok, Sabrana djela K.G. Junga*, daje Alfred Plaut, doktor medicine, i on navodi sledeće:

„Po prirodi, Jung je bio bliži istočnjačkom stavu o introvertnosti, a time i ‘Bogu unutra’. To mu omogućava da razumije istočnjačko stavljanje naglaska na odvojenost i unutrašnji vid i da uporedi ovo drugo sa slikom kolektivnog nesvjesnog, sa kojim je čovjek na Istoku, čini se, u direktnom i gotovo stalnom kontaktu.“¹⁴

On piše komentare o *Alhemijskim studijama* i *Tajni zlatnog cvijeta* i iz tih komentara shvatamo da je alhemija još jedna lažirana priča o otkupljenju, na način da naglašava transformaciju fizičke materije, kao što je pretvaranje običnog metala u zlato i, tako čineći, čovjek može postići besmrtnost. Takođe je napisao *Psihološke komentare o Tibetanskoj knjizi mrtvih*. Autor Nandor Fordor, u svojoj knjizi *Frojd, Jung i okultizam* primjećuje da mnoga Jungova uvjerenja proističu iz *Tibetanske knjige mrtvih*. Jung je izjavio da je ona bila njegov stalni saputnik još od njenog objavljivanja 1927.

„Knjiga daje uputstva mrtvima i umirućima i služi kao vodič mrtvima tokom 49-dnevnog putovanja u raj i pakao, između smrti i

---

¹³ Jung, *Memories*, p. 209

¹⁴ Jung, C.G., *Psychology and the East*, Princeton University Press, (1978). Jacket cover back side.

ponovnog rođenja.“¹⁵

Jungovo djelo, *Psihološki komentari o Tibetanskoj knjizi mrtvih*, sadrži neke nevjerovatne ideje koje se razmatraju u njegovim *Sabranim djelima*:

1) Psiha (duša) ima božansku kreativnu energiju unutar same sebe.

2) Kreativno tlo svih metafizičkih tvrdnji je svijest, nevidljiva, neopipljiva manifestacija duše.

3) Duša zasigurno nije mala, već je odsjaj sâmog božanstva.

4) Bardo Todol (Bardo Thödol – Tibetanska knjiga mrtvih) je... svojevrsni proces inicijacije čiji je cilj da vrati duši božansko koje je ona izgubila na rođenju.

Jung kaže da je primjena te spiritualističke teorije bila osnova Frojdove psihoanalize. Isto tako, kada Evropljanin prolazi kroz ovu frojdovsku oblast, njegovi nesvjesni sadržaji analizom izlaze na vidjelo i on zatim, kroz svijet infantilno-seksualne fantazije, putuje nazad u matericu. Jung nastavlja:

„Prvobitno je ova terapija imala oblik frojdovske psihoanalize i uglavnom se bavila seksualnim fantazijama. To je dimenzija koja odgovara posljednjem i najnižem stanju Barda, poznatom kao Sidpa Bardo, gdje mrtvac, u nemogućnosti da izvuče korist iz učenja Čikaj (Chikhai) i Čonjid Barda (Chönyi Bardo), postaje plijen seksualnih fantazija i privlači ga da posmatra parove koji imaju seksualne odnose. Konačno se useljava u neku matericu i ponovo rađa u zemaljskom svijetu. Evropljanin prolazi kroz ovu specifičnu frojdovsku dimenziju, gdje njegovi nesvesni sadržaji izlaze na vidjelo, pod uticajem analize, ali on se kreće u suprotnom pravcu. On putuje nazad u matericu, kroz svijet infantilno-seksualne fantazije. U psihoanalitičkim krugovima se čak nagovještava da je sâm iskustvo rođenja najveća trauma od svih – i više od toga, psihoanalitičari čak tvrde da mogu da prođu toliko unazad, sve do sjećanja na unutarmaterično porijeklo.

... Frojdova psihoanaliza, s jedne strane, vodi svjesni um pacijenta nazad u unutrašnji svijet sjećanja iz djetinjstva, a s druge strane u želje i nagone koje svijest potiskuje. Ova druga tehnika je logičan

---

¹⁵ Fodor, Nandor, Freud, Jung, and Occultism, University Books, Inc., New Hyde Park, New York, (1971) p. 157.

slijed ispovjedanja. Ona ima za cilj vještačku introverziju, kako bi nesvesne komponente subjekta učinila svjesnim.“¹⁶

Danas imamo „popularne psihologe“ koji tvrde da čovjeka vraćaju u matericu procesom dubokog disanja i time oslobađaju zamišljene psihološke grčeve izvornog iskustva rađanja, za koje se smatra da su doveli do stvaranja uznemirenosti, frustracija itd., koje taj čovjek doživljava. U nastavku su navedena neka objašnjenja u pogledu toga šta se danas naziva „ponovnim rođenjem“.

(...) **Ponovno rođenje** je američki oblik prana joge koji je najbliži krija jogi. Naučno se može nazvati ritmom disanja ili duhovnim disanjem. Jednostavno opisano, to je opušten, intuitivan, povezan ritam disanja, u kojem je udisaj povezan sa izdisajem i unutrašnji dah se stapa sa spoljašnjim. Ovo stapanje čiste životne energije sa vazduhom šalje vibracije kroz nervni i kardiovaskularni sistem, čisteći tijelo, čovjekovu auru, i hrani i stabilizuje čovjekov um i tijelo. *Ponovno rođenje – Maha joga: Duhovno disanje, Leonard Or (Leonard Orr)*.

...**Ponovno rođenje** se zove ponovno rođenje zato što je mnogo puta potiskivanje, koje se pojavljuje i oslobađa, povezano sa traumom rođenja. Kada ponovno rođenje oslobodi dovoljno potisaka (obično u 10 do 20 sesija), oni ovladaju disanjem i osjećaju se dovoljno sigurnim što se tiče procesa da se ponovo rode kad god žele. *Šta je ponovno rođenje? Rasel Dž. Mizmer (Russell J. Miesemer) (<http://www.apologeticsindex.org/r08.html>)*

Uporedite gore navedenu filozofiju – psihologiju, sa biblijskim referencama o ponovnom rođenju.

Spasitelj je rekao: „Ukoliko se čovjek ne rodi odozgo“, ako ne bude primio novo srce, nove želje, namjere i pobude, koji vode u nov život, „on ne može vidjeti Božje kraljevstvo“ (Jovan 3:3). „Ne čudi se što ti kažem, morate se ponovo roditi“ (1. Korinćanima 2:14; Jovan 3:7).

Ali kako se može dobiti ovo ponovno rođenje? Knjiga *Put Hristu* od Elen Vajt, na strani 8 originala daje odgovor:

„Nama je nemoguće da se sami izbavimo iz ponora grijeha u koji smo pali. Naša srca su zla i mi ih ne možemo promijeniti. ‘Ko može

---

¹⁶ Jung, C.G., *Psychology and the East*, from *The collected Works of C.G. Jung*, Volumes 10,11,13,18, Princeton University Press, (1978) p. 65

čisto izvaditi iz nečistog? Niko'. 'Tjelesno mudrovanje je neprijateljstvo prema Bogu: jer se ne pokorava Božjem zakonu niti to može' (Jov. 14:4; Rim. 8:7). Obrazovanje, kultura, služenje voljom, ljudski naponi, sve to ima svoju oblast djelovanja, ali je ovdje bespomoćno. To možda može postići formalnu/spoljašnju pravilnost u ponašanju, ali ne može promijeniti srce; ne može očistiti izvor života. Mora postojati sila koja djeluje iznutra, novi život odozgo, da bi čovjek mogao da se promijeni, odbaci grijeh i postane svet. Ta sila je Hrist. Samo Njegova blagodat može da pokrene zamrle sposobnosti duše i privuče je Bogu, svetosti.“

Veoma je zanimljiv jedan komentar K.G. Junga u vezi sa autogenim treningom (koji se kasnije naziva *biofidbekom*) njemačkog ljekara Johana Šulca (Johannes Schultz), za koji je Jung rekao da se dosledno spaja sa jogom. Šulcov glavni cilj je, kaže Jung, da razbije „svjesni grč“ i potiskivanje nesvjesnog koje je on prouzrokovao. Jung za svoju metodu kaže da je izgrađena na ispovijedanju, slično Frojdovoj, i on takođe koristi analizu snova, ali se njih dvojica razlikuju po pitanju filozofije o nesvjesnom umu. On nesvjesno vidi kao kolektivnu psihičku dispoziciju, koju po prirodi karakteriše kreativnost.

Pogledajmo sada Božje upute u knjigama Zakona vezano za snove:

„Ako se među vama pojavi neki prorok ili čovjek koji sanja snove i on ti pokaže neki znak ili učini neko čudo, pa se taj znak obistini ili se dogodi čudo o kom ti je govorio, i on ti kaže: 'Hajde da idemo za drugim bogovima, koje ne poznaješ, i da njima služimo', ne slušaj riječi tog proroka ni čovjeka koji je sanjao taj san, jer vas Gospod, vaš Bog, iskušava da bi znao da li volite Gospoda, svog Boga, svim svojim srcem i svom svojom dušom. Za Gospodom, svojim Bogom, idite i njega se bojte, njegova uputstva držite i njegov glas slušajte, njemu služite i njega se držite. A onaj prorok ili čovjek koji sanja snove neka se pogubi, jer vas je nagovarao da se pobunite protiv Gospoda, svog Boga.“ (5. Mojsijeva 13:1-5)

Dodatni biblijski tekstovi nam otkrivaju Božja upozorenja u vezi s tumačenjem snova.

„Dolazim na proroke koji lažne snove snivaju, govori Gospod, koji ih pričaju i moj narod zavode svojim lažima i svojim hvalisanjem. Ja ih nisam poslao, niti sam im dao ikakve upute. Zato nisu ni od kakve

koristi ovom narodu, govori Gospod.“ (Jeremija 23:32).

„Jer ovako kaže Gospod nad vojskama, Izraelov Bog: Ne dajte da vas prevare vaši proroci koji su među vama i vaši gatari. Ne slušajte ih kad vam govore šta su sanjali. Lažno vam prorokuju u moje ime. Ja ih nisam poslao, govori Gospod.“ (Jeremija 29:8,9).

„Jer kućni idoli iznose natprirodne objave, gatari dobijaju lažne vizije, objavljuju ništavne snove i uzalud tješe. Zato će narod kao stado otići, i biće u nevolji, jer nemaju pastira.“ (Zaharija 10:2).

Paralele za tumačenje svog „kolektivnog nesvjesnog“ Jung posebno vidi u jogi, kundalini jogi, tantra jogi, lamaizmu i taoističkoj jogi iz Kine. Njegova je namjera da učini sve što je moguće, a što će isključiti svjesni um, kako bi se omogućilo da se pojavi nesvjesni um. To postiže korišćenjem aktivne imaginacije, slikama i vizualizacijom u posebno uvježbanoj tehnici za *isključivanje svijesti*.

Poslednji članak u *Psihologiji i Istoku*, iz Jungovih djela koji ćemo razmotriti jeste „Psihologija istočnjačke meditacije“. Kako bi se bolje razumjela duhovnost Indijca sa Istoka, prikazano je kako on razumije dušu. Jung to objašnjava govoreći nam da je za Indijca svijet iluzija, fasada, a njegova stvarnost je bliža onome za šta mi kažemo da je mit ili san. Hrišćanin gleda prema gore i prema spolja, ka božanskoj sili Boga Stvoritelja, dok istočnjak gleda prema dolje i prema unutra, u samoponiranje kroz meditaciju. Smatra se da je Bog u svemu, uključujući i čovjeka, tako da će Hindusi, da bi pristupio Bogu, svoj oltar u hramu postaviti u neko duboko udubljenje ili rupu, a neće ga podići iznad vjernika, kao što mi činimo na zapadu.

Za Indijca, istinska stvarnost – duša, sasvim je drugačija od onoga što hrišćanin podrazumijeva pod dušom. Biblijska duša obuhvata tijelo, um i duh živog bića. To je sve jedno, a smrću duša prestaje da postoji. Tijelo se vraća u prah, nema pomisli, a život koji je Bog dao tijelu vraća se Bogu da ga On čuva. Obratite pažnju na sledeće biblijske stihove koji prikazuju ovakvo shvatanje:

„Gospod Bog je oblikovao čovjeka od zemaljskog praha i udahnuo mu u nozdrve dah života, i čovjek je postao živa duša.“ (1. Mojsijeva 2:7). „Tako je i napisano: Prvi čovjek, Adam, postao je živa duša...“ (1. Korinćanima 15:45). „Živi znaju da će umrijeti, a mrtvi ne znaju ništa, niti više imaju platu, jer je spomen na njih zaboravljen. I ljubavi njihove i mržnje njihove i ljubomore njihove nestalo je, i više

nemaju udjela ni u čemu što se čini pod suncem.“ (Knjiga propovednika 9:5,6). „I drugi anđeo je izlio svoju čašu na more. I ono se pretvorilo u krv, kao što je krv mrtvacu, pa su izginule sve žive duše, sve što je bilo u moru.“ (Otkrivenje 16:3). „Sve su duše moje. I očeva duša i sinovljeva duša meni pripadaju. Duša koja zgriješi, ona će umrijeti.“ (Ezekijel 18:4).

U istočnoj misli istinska stvarnost – duša – duh, smatra se sastavnim dijelom univerzalne energije, prane, čija, itd.; za fizičko tijelo se kaže da sadrži božanstvo u sebi, duša ne prestaje da postoji smrću tijela, već prelazi u stanje nirvane ili nastavlja da živi prelaskom u drugo tijelo – reinkarnacija. Upraznjavanje i vježbanje joge je takođe način da se dosegnu unutrašnje dubine ovog božanstva u sebi – sopstva. Joga je mnogo starija od budizma; sam budizam je rođen iz duha joge.

Joga je čin bogoslužjenja u istočnjačkim religijama; to je sveti čin, sličan onome što je za hrišćanina okupljanje u pjesmi, hvali, propovjedi i molitvi. Pozivati na hrišćansku jogu ili je koristiti kao rekreativnu fizičku aktivnost (vježbe joge) je krajnje neukusno i svetogrдно za istočnjački um. Jung nastoji da izgradi most za koji se nada da će voditi Evropljanina ka razumijevanju joge, a da bi to učinio, koristi niz simbola.

Sunce, naš izvor toplote i svjetlosti, centralna je tačka u vidljivom svijetu. Kao izvor toplote i energije, od čega naš svijet zavisi, Sunce ili njegova slika su od strane mnogih u svijetu prihvaćeni kao božanski i, kao takvi, obožavani. U svakoj istočnjačkoj kulturi postoje posebne vježbe meditacije i joge posvećene Suncu. U Bibliji se Sunce koristi kao upućivanje na Isusa Hrista, kao u alegoriji. Istočnjački um se u meditaciji okreće Suncu, nastojeći da se „spusti do izvora psihe, u sâmo nesvjesno“. Indijac voli da uđe u majčinske dubine prirode, dok Evropljanin želi da se uzdigne iznad svijeta.

Vježbe (solarne) joge posvećene Suncu počinju koncentracijom prilikom zalaska ili izlaska sunca. Sunce se posmatra sve dok ne ostane vidljiva slika i nakon što se oči zatvore. Jung spominje da se metoda hipnoze olakšava gledanjem u neki svijetli objekat i smatra da gledanje u Sunce, kako je objašnjeno, ima za cilj da proizvede sličan hipnotički efekat. Razmišljanje (meditacija) o okruglom Suncu mora pratiti usredsređenost na njega. Na kraju meditant doživljava

sebe kao jedinu stvar koja postoji, poprimajući najviši oblik svijesti. Da bi se postigao ovaj cilj, potrebno je proći kroz gore navedene vježbe mentalne discipline, da bi se oslobodili iluzija o svijetu i stigli na mjesto gdje je psiha (duša) jedno sa univerzumom.

U sledećem citatu Jung poredi ove istočnjačke metode sa duhovnim vježbama Ignacija Lojole, osnivača reda Jezuita:

„*Exercitia spiritualia* teži istom cilju. U stvari, obje metode nastoje da postignu uspjeh pružajući meditantu objekat za razmatranje i pokazujući mu sliku na koju treba da se usredsredi, kako bi isključio navodno bezvrijedne fantazije. Objе metode, i istočna i zapadna, pokušavaju da dostignu cilj direktnim putem...“¹⁷

K.G. Jung nastavlja sa pokušajima da zapadnjačkom umu prenese razumijevanje joge. On to radi zato što zaključuje da je teorija o „psihologiji nesvjesnog“, koju je pokrenuo Frojd, a on sam (Jung) dalje razvio u „psihologiju kolektivnog nesvjesnog“, za Zapad ono što je joga za Istok. Jednostavnije rečeno: one su istog porijekla. Ovaj zaključak je još više pojašnjen Jungovim zapažanjima u njegovoj knjizi *Čovjek u potrazi za dušom*. On kaže da je zapadnjačka teozofija samo amaterska imitacija Istoka; da se ponovo pojavljuje interesovanje za astrologiju, a to je za istočnjake nasušna potreba. Studije o seksualnom životu su Hindusi odavno prevazišli. Ričard Vilhelm (Richard Wilhelm) je pokazao Jungu da su određeni složeni procesi, otkriveni analitičkom psihologijom, zapravo opisani u drevnim kineskim tekstovima. Ponovo spominjemo paralelu između joge sa Istoka i psihoanalize, na šta je ukazao Oskar A. H. Šmic (Oskar A. H. Schmitz).

U završetku svog eseja *Psihologija istočnjačke meditacije*, Jung naglašava, kao suštinski važan, kontrast između meditacije, joge i istočnjačke misli, što je paralela Frojdovoj i njegovoj vlastitoj teoriji o psihologiji nesvjesnog, i hrišćanske misli utemeljene na Bibliji, s druge strane. Hrišćanin postiže svoj cilj spasenja kroz vjeru, na osnovu zasluga prolivene krvi Isusa Hrista, božanskog Sina Božjeg, dok istočnjački um postiže nirvanu, postiže da bude jedno sa univerzumom – Samadi (Samadhi), zadiranjem duboko u SEBE, kako bi se sjedinio sa duhovnim svijetom Brame.

U frojdovskom i jungovskom konceptu nesvjesnog nalazimo

---

¹⁷ Ibid., p. 171.

porijeklo *unutrašnjeg djeteta*, unutrašnjeg JA, unutrašnjeg iscjeljenja (iscjeljenja duše), božanskog djeteta (Jung) itd. Dž. Bird (J. Beard) ukazuje da je unutrašnje iscjeljenje izdanak freudovskih i jungovskih teorija ukorijenjenih u okultizmu. One su se sa polja psihologije prenijele u crkvu.

Raznolikost psihoterapija za „liječenje sjećanja“ se maskira hrišćanskom terminologijom i okreće hrišćane od Boga ka sebi. Među najsmrtonosnijim su ‘regresivne’ terapije, namijenjene tome da ispituju ‘nesvjesno’ u pogledu zakopanih sjećanja koja, navodno, izazivaju sve, od depresije do izliva bijesa i seksualno nedoličnog ponašanja i stoga moraju biti otkrivena i ‘izliječena’.

Vidljivo je da je u prvoj polovini 20. vijeka taj aspekt spiritualizma, „sopstvo – božanstvo u nama“ bio podstican i promovisan filozofijom i djelima ovdje prikazanih ličnosti. U psihologiji tokom druge polovine 20. vijeka pristupa izlaganju o suptilnom i neprimjetnom razvoju teme „sopstva“.

Karl Rodžers (Carl Rogers, 1902-1987)

Jedan od najuticajnijih umova na polju psihologije u drugoj polovini 20. vijeka je Karl Rodžers. On je jedan od osnivača humanističke psihologije i takođe je imao veliki uticaj na uspostavljanje istraživanja u ovoj oblasti. On je više obrazovanje započeo u školi teologije, ali dvije godine kasnije se prebacio na Učiteljski fakultet, na Univerzitetu Kolumbija, stičući master diplomu, a onda je 1931. i doktorirao psihologiju. Bio je na fakultetu Ohajo državnog univerziteta, na Univerzitetu Čikago, Univerzitetu Viskonsin u Medisonu, na Institutu za bihejvioralne nauke i u Centru za proučavanje ličnosti. Bio je poznat po tome što je razvio nedirektivno savjetovanje (pristup usmjeren na klijenta) u savjetovanju i psihoterapiji.

Teorija Karla Rodžersa o sopstvu smatra se humanističkom i fenomenološkom. Njegova teorija se zasniva direktno na teoriji Kombsa (Combs) i Sniga (Snygg) o fenomenološkom polju ličnosti. Enciklopedija kaže da je on napisao 16 knjiga i mnogo članaka u časopisima, braneći svoju teoriju.

U svojoj knjizi *Terapija usmjerena na klijenta* (Client-centered Therapy, 1951), Rodžers svoju teoriju dijeli na devetnaest teza. Razmotrićemo one teze koje se odnose na temu ovog poglavlja,

tražeći i prepoznajući sjeme spiritualizma u psihologiji. Teze broj 4 i 5 odnose se na to kako se sopstvo ili ja formira u čovjekovom razvoju. Brojevi 11 i 12 nam govore da je čovjekov način ponašanja, koji je njegov organizam usvojio, formulisan u okviru koncepta o sopstvu. Ostale teze nastavljaju da razrađuju temu sopstva. U tezama koje objašnjavaju čovjekov razvoj ličnosti, glavno pitanje je razvoj self-koncepta i napredovanje od nediferenciranog sopstva do toga da bude potpuno diferencirano. Definicija self-koncepta:

„Self-koncept... organizovana pouzdana apstraktna forma koja se sastoji od percepcija, od karakteristika 'ja' ili 'sebe' i percepcija odnosa koje to 'ja' ima sa drugima i sa različitim aspektima života, zajedno sa vrijednostima vezanim za te percepcije. To je forma koja je dostupna svijesti, iako nije nužno u svijesti. To je prilagodljiva i promjenljiva forma, proces, ali u nekom datom trenutku to je poseban entitet.“¹⁸

Ako vas zbunjuje ova definicija sopstva, niste jedini. Možda će se to razjasniti kako budemo napredovali u ovom istraživanju.

Najprije treba više da razumijemo šta je to humanizam, a onda da pokušamo da odgonetnemo značenje humanističke psihologije. Ako pretražite enciklopedije ili idete na Internet i pretražujete različite sajtove na temu humanizma, vidjećete da je dostupan veliki broj tekstova na tu temu. Oni pokrivaju istoriju ove misli i terminologije, vraćajući nas do starih grčkih filozofa, starog azijskog i renesansnog humanizma i prateći njegov uticaj nadalje, vode nas do našeg, savremenog doba. Humanizam je svjetovno gledište i moralna filozofija koja ljude stavlja iznad njihovog Boga Stvoritelja. U stvari, on ne prihvata ideju Boga, bez obzira na Stvoritelja Boga. On čovjeka vidi kao centar univerzuma. U drevnim paganskim teorijama iznijetim ranije u ovoj analizi, govorili smo o uvjerenju da je čovjek mikrokosmos makrokosmosa (univerzuma). Prikazali smo figuru čovjeka koji stoji unutar kruga, koji je unutar nekog drugog kruga. Ta figura predstavljala je čovjeka kao centar univerzuma, a pod tim simbolom je u knjizi

---

¹⁸ Rodgers, Carl (1959). A Theory of Therapy, Personality and Interpersonal Relationships as Developed in the Client-centered Framework. In (ed.) S. Koch, Psychology: A study of Science. Vol. 3: Formulations of the person and the social context, New York: McGraw Hill.

Morisa Besija (Maurice Bessy) *Magija i natprirodno* (Magic and the Supernatural), figura 220, napisano:

„Čovjek, kako ga zamišlja astrologija, odražava ritam i strukturu univerzuma, na isti način kao što i univerzum odražava ritam i strukturu samog čovjeka; sve je dio svega.“

U paganskom vjerovanju čovjek ima super-svijest, istinsko sopstvo, sopstvo koje je povezujuća spona (božanstvo u sebi) sa mudročću univerzuma i kad čovjek poveže „sve je Jedno, a Jedno je sve“, „kako je gore, tako je dole“, dostiže se besmrtnost ili božanstvo. U Frojdovoj i Jungovoj filozofiji i psihologiji, ovaj pristup univerzalnoj mudrosti se postiže kroz podsvesnu i/ili kolektivnu svijest, što odgovara izrazu sopstvo koji su humanisti koristili.

Humanistički manifest I, iz 1933. godine, proglasio je sledbenike religijskim humanistima a, po njihovom viđenju, tradicionalne religije nisu uspijevale da zadovolje potrebe njihovog vremena. Oni su tvrdili da grade religiju koja će zadovoljiti potrebe njihovog vremena.

Humanistički manifest II, iz 1973. godine, navodi da su za nadu u budućnost potrebni vjera i znanje i da tradicionalna religija nanosi štetu čovječanstvu. Manifest II prepoznaje sledeće grupe kao dio svoje naturalističke filozofije: naučni, etički, demokratski, religijski i marksistički humanizam.

Humanistički manifest III, iz 2003. godine – sekularni humanisti smatraju da će svi oblici religije, uključujući i religijski humanizam, biti zamijenjeni sekularnim humanizmom, religijom koja ne vjeruje u Boga. Njihovo gledište je kompatibilno sa ateizmom i agnosticizmom. Oni ne razmatraju metafizička pitanja niti postojanje besmrtnih bića (duhova).

Nije poznato da je Rodžers, tokom većeg dijela svoje karijere, bio umiješan u paranormalnu psihologiju; on poriče da je imao bilo kakva mistična iskustva ili izmijenjeno stanje svesti izazvano uzimanjem droga. Pa ipak, sa godinama, postepeno je počeo da prihvata da zaista postoji nešto u tim iskustvima o kojima su toliki ljudi pisali. Istakao je da su najuvjerljivije potvrde na koje je nailazio bile u izvještajima o paranormalnom od Karlosa Kastanede (Carlos Castaneda) i o susretu ovog čovjeka sa mističnim, preko indijanskog vrača iz plemena Jaki – šamana. Takođe je postepeno promijenio i svoje viđenje toga šta se dešava prilikom smrti, i to od potpunog kraja postojanja neke osobe

do vjerovatnoće života nakon smrti. On dalje pojašnjava tu temu, pošto dovodi u vezu okolnosti ženine bolesti i smrti koja je uslijedila.

Helen Rodžers i Karl su posjetili medijuma u poslednjim danima bolesti koja je dovela do njene smrti. Helen je ostvarila kontakt sa preminulom sestrom, a činjenice koje je ona podijelila sa njima, bile su potpuno uvjerljive i za Helen i za Karla.

„Poruke su bile izuzetno uvjerljive i sve su prenijete pomijeranjem teškog stola, pri čemu su se ređala slova. Kasnije, kada je medijum došao u naš dom i kada su poslate poruke preko mog sopstvenog stola u našoj dnevnoj sobi, jedino što sam mogao je da budem otvoren za nevjerovatno i nesumnjivo iskustvo.“¹⁹

On kaže da je Helen imala snove i vizije o članovima porodice koji su joj govorili da je dobrodošla „na drugoj strani“. Ona je pored svog bolničkog kreveta vidjela prizore zlih likova i đavola. Konačno je izbacila iz glave đavola i on je otišao zauvijek. Imala je viziju bijele svjetlosti koja se približava i podiže je iz kreveta, a onda je vraća u krevet. U večeri njene smrti, Karlovi prijatelji, koji su imali dugo planirani sastanak sa medijumom, održali su seansu. Bio je uspostavljen kontakt sa Helen i ona je odgovarala na njihova pitanja. Rekla im je da je čula sve o čemu se pričalo dok je bila u komi, u noći smrti, i ponovo je vidjela bijelu svjetlost i duhovi su došli po nju. Ona je poprimila obličje mlade žene; umiranje je prošlo bez stresa.

Karl je rekao da su ga ovi događaji u velikoj mjeri zainteresovali za sve vrste paranormalnih pojava. Prihvatio je duhovni život i reinkarnaciju. Smatrao je prilično fascinantnim viđenje da je individualna svijest samo fragment kosmičke svijesti i da će taj fragment biti apsorbiran nazad u kosmičku svijest prilikom smrti tog pojedinca – u suštini, istočnjački pogled na život posle smrti. Rodžers se zainteresovao za to da iskoristi Karlosa Kastanedu i njegovo uvođenje u svijet vračeva, „gdje čovjek znanja ima duhovnog saveznika, gdje se doživljava nemoguće“. Rodžers dalje komentariše:

„Ove i druge priče se ne mogu jednostavno odbaciti sa prezirom ili podsmijevanjem. Svjedoci su suviše iskreni, njihova iskustva su suviše stvarna.

---

¹⁹ Rogers, Carl R., A Way of Being, Houghton Mifflin Company, New York, New York, (1995), p. 90.

Sve te priče ukazuju na to da izgleda postoji ogromni i tajanstveni univerzum – možda unutrašnja stvarnost, ili možda duhovni svijet čiji smo dio, nesvjesno, i mi.“²⁰

Vilijam Kilpatrick (William Kilpatrick) piše da je bio prisutan kada je Rodžers ispričao sledeće. Nakon Helenine smrti, Karl Rožers je imao osjećaj krivice, zato što je ušao u novu vezu tokom ženine bolesti, tako da se, nakon njene smrti, sa grupom ljudi obratio tzv. Ploči duhova – Vidži (Ouija), iako prije toga nije koristio tu ploču. Iznenada su slova počela da ispisuju nešto...

„To je Helen, a njena poruka predstavlja potpuni oproštaj Karlu: ‘Uživaj, Karle, uživaj! Budi slobodan! Budi slobodan!’

‘Hvala Bogu!’ izgovara Rodžers i prelazi rukom preko čela. ‘Kakav talas olakšanja me je preplavio kada sam to čuo.’

Od grupe se može čuti uzvik strahopoštovanja: ‘To je nevjerovatno!’ ‘Fantastično!’

A sada se čini da su svi u grupi imali svoja mistična i kvazi-mistična iskustva: ...snove predosjećanja, duhove i susrete sa nečim što je poznato kao „bijela svjetlost“. Kad god se spomene ovo poslednje, svi klimaju glavom u znak prepoznavanja, kao da je bijela svjetlost neki stari prijatelj ili neki novi tehnički proizvod.“²¹

Rodžers u *Načinu postojanja* izražava svoje prihvatanje izmijenjenih stanja svijesti i vjerovanje u djelotvornost istih. On komentariše osjećaj prevazilaženja iskustva zajedništva, gdje je pojedinačno JA dio čitave sfere viših vrijednosti, poput ljepote, sklada i ljubavi. Postoji taj osjećaj kada si jedno sa univerzumom. On dijeli uvjerenje da mistično iskustvo jedinstva sa kosmosom potvrđuje i pouzdana nauka. On sa čitaocem dijeli svoje iskustvo toga kada je najbliži svom unutrašnjem, intuitivnom JA; on dolazi u dodir sa nepoznatim u sebi. Kada se nalazi u izmijenjenom stanju svijesti, on je sposoban da iscjeljuje i pun je energije i samo njegovo prisustvo u blizini pacijenta prenosi iscjeljujuće dejstvo. On govori o životnoj sili koja postoji u svakom pacijentu i terapeutu, za koju nam kaže da je poput meditativnog iskustva u kojem se on osjeća kao centar svijesti, „u velikoj mjeri dio

---

²⁰ Ibid., p. 91.

²¹ Kilpatrick, William Kirk, *The Emperor's New Clothes*, Crossway Books, (1985), pp. 176,7.

šire, univerzalne svijesti“.

Na prednjoj strani svoje knjige Karl R. Rodžers je napisao: „Osnivač *Pokreta za razvoj ljudskog potencijala* osvrće se na istaknutu karijeru“. Čini mi se da se Rodžersov uticaj na polju psihologije zasniva na istim temeljima kao i Frojd, Jung i istočnjačke paganske doktrine, to jest, na laži izrečenoj u Edenskom vrtu, „postaćete mudri kao bogovi“. Imaćete unutar sebe pristup mudrosti univerzuma; on je skriven u vama i mora se razviti. Ova učenja su indoktrinirala svijet kroz uticaj istočnjačke misli i, slično kao i u zapadnom svijetu, u prikrivenoj formi, ponekad, pod zastavom psihologije – nauke o duši.

U nastavku predstavljamo rad psihologa Abrahama Maslova, kako bi se ilustrovalo napredak u razvoju sopstva u psihologiji ka otvorenijim spiritualističkim konceptima i praksama.

Abraham Maslov (Abraham Maslow, 1908-1970)

Maslov se smatra jednim od osnivača humanističke psihologije, zajedno sa Karlom Rodžersom. Maslov je humanističku psihologiju smatrao trećom silom u oblasti psihologije; prva sila je bila frojdska, a druga bihejviorizam. Maslov je doprinio Rodžersovim teorijama konceptom o samoaktualizaciji (samoostvarenju), o dopiranju do tačke najvećeg mogućeg dostignuća za pojedinca. Humanistička psihologija uvela je nekoliko različitih terapija; sve su vođene idejom da ljudi posjeduju unutrašnje resurse za potpuni uspjeh, a terapija je osmišljena tako da pomogne uklanjanju onih stvari koje teže da zaustave ispunjenje toga.

Maslovljeva samoaktualizacija bi mogla da se uporedi sa samo-realizacijom joge, i jedno i drugo gledaju u unutrašnje JA, kako bi o-bezbedili konačan razvoj i usavršavanje duše. Unutrašnje JA je podsvijest kod Frojda, kolektivna svijest kod Junga, self-koncept kod Rodžersa i super-svijest kod istočnjačkih religija – bog u nama.

Maslov je imao mnogo veze sa uspostavljanjem discipline transpersonalne psihologije. Godine 1969, Maslov, Grof i Sutih (Sutich) pokrenuli su objavljivanje *Časopisa transpersonalne psihologije* (Journal of Transpersonal Psychology). *Udruženje za transpersonalnu psihologiju* osnovano je 1972. Transpersonalna psihologija se fokusira na duhovne aspekte života, dok se parapsihologija fokusira na psihičke pojave. Transpersonalna psihologija nastoji da opiše i

integriše iskustvo misticizma unutar moderne psihološke teorije. Transpersonalna psihologija je povezana sa dogmom Novog doba (nju ejdža). Ova varijanta psihologije se često smatra četvrtom silom psihologije, koja, po Maslovljevim razmišljanjima, sažeto prikazanim na Vikipediji, kao „transpersonalna psihologija“:

„...prevazilazi samoaktualizaciju humanističke psihologije. Za razliku od prve tri škole psihologije, odnosno psihoanalize, biheviorizma i humanističke psihologije, koje, više ili manje, negiraju tanscendentni (nadčulni) dio duše, transpersonalna psihologija integriše čitav spektar ljudskog razvoja, od praličnosti do transličnosti. Stoga se transpersonalna psihologija može smatrati najpotpunijom psihologijom koja najviše toga u sebi integriše – pozitivnom psihologijom bez premca. Od ličnosti do transličnosti, od uma do razmišljanja, od neuronauke do nirvane – to je potpuno zdrava nauka za sveobuhvatni razvoj i liječenje.“²²

Razumljivijim terminima mogli bismo reći da je transpersonalna psihologija otvorenije povezana sa načelima neopaganskog – nju ejdž misticizma, nego što su to druge discipline psihologije. Sada ćemo pratiti napredak self-koncepta dalje, ka otvorenijoj nju ejdž teozofiji, kroz psihosintezu (Psychosynthesis) Roberta Asađolija.

Roberto Asađoli (Roberto Assagioli, 1888-1974)

Dr Asađoli je bio italijansko-jevrejski neurolog i psihijatar, koji se obučavao u istoj bolnici za duševne bolesti, kao i K.G. Jung, u Švajcarskoj. Učio je psihoanalizu, ali nije bio zadovoljan tom disciplinom, pošto je smatrao da nije potpuna i nastavio je da razvija ono što je nazvao psihosintezom. Na njega su uticali i Frojd i Jung, a on je smatrao da je Jung bliži njegovoj teoriji. Psihosinteza je široko definisana kao duhovna i holistička primjena psihologije, razvivši se iz psihoanalize. To je pokušaj razvijanja „viših psihičkih funkcija, duhovne dimenzije“.

Godine 1938. Musolini ga je u Italiji uhapsio i zatvorio na mjesec dana, zbog njegovih humanističkih učenja, a on je tih mjesec dana iskoristio da istražuje svoje unutrašnje JA. Asađoli volju – moć izbora

---

²² <http://www.psychotherapyuk.com/psychotherapy-london/psychotherapy-london.htm>

vidi u središtu samosvijesti. On kombinuje istočnjački pristup mentalnom zdravlju sa zapadnom psihologijom snažnije nego što su to činili drugi psiholozi. Njegovi spisi se često citiraju u oblasti holističkog zdravlja, kao i mentalnog zdravlja.

Vil Parfit (Will Parfitt), praktičar psihosinteze 40 godina, u članku na internetu, pod naslovom *Roberto Asađoli – kabalista*, iznosi ono što je poznato o Asađolijevoj vezi sa jevrejskim tajnim društvom Kabala. U Asađolijevoj biblioteci se nalazilo mnogo djela mistične prirode, spisi Geršoma Šolema (Gershom Scholem, osnivač savremenog jevrejskog misticizma), djela Alis Bejli (Alice Bailey) i teozofije, djela Platona itd. Najupečatljiviji su bili psihospiritualni članci koje je napisao Asađoli, opisujući psihu na identičan način kao što je opisuje Kabala. Psiha se dijeli na tri oblasti: niže nesvjesno, srednje nesvjesno i više nesvjesno, a to je duša – sopstvo).

Asađoli je vodio računa da u svojim spisima izbjegne spominjanje Kabale ili njenih doktrina, ali je očigledno da se slagao sa njenim načelima. Kabala je, po svojim doktrinama, panteistička; ona je mistična. Parfit kaže da:

„Psihosinteza se lako povezuje sa kabalističkim Drvetom života, radi stvaranja modela koji se uspješno može primijeniti u mnogim oblastima, naročito na poljima liječenja, savjetovanja i psihoterapije. Zaista, razumijevanje kabalističkog Dreveta života korisno je za praktičare svih vrsta terapijskog rada. Širi, sintetizujući kontekst kabale omogućava uključivanje različitih modela, bez ikakvog kasnijeg gubitka integriteta pojedinačnih sistema.“²³

Psihosintezijska psihologija Asađolija prevazilazi transpersonalnu psihologiju u tome što je veoma otvorena za istočnjačka spiritualističko-panteistička učenja. Može se vidjeti da se panteističko sopstvo može naći u Frojdovoj, Jungovoj, Rodžersovoj, Maslovljevoj i Asađolijevoj psihologiji te da se, s vremenom, prepoznaje napredovanje ka otvorenosti panteističkog tona.

Herbert Benson, doktor medicine:

Autor i istraživač koji nije psiholog, ali je postao dobro poznat u medicinskom svijetu; kardiolog i osnivač *Medicinskog instituta za*

---

²³ <http://www.willparfitt.com/>

um/tijelo u Opštoj bolnici Masačusets, u Bostonu. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu na Harvardu i tamo radi kao vanredni profesor. Autor je i koautor mnogih naučnih publikacija, a autor je i brojnih knjiga koje su se prodale u više od 4 miliona primjeraka, na nekoliko jezika. Bio je među inicijatorima uvođenja spiritualnosti u medicinsku praksu. Njegov rad je bio most, povezujući medicinu sa religijom, Istok sa Zapadom, um sa tijelom i vjeru sa naukom. Njegova istraživanja i spisi imali su značajan uticaj na polju medicine.

Dr Benson i njegov rad bili su uključeni u poglavlje Ajurveda, odsjek meditacija. Želim da razmotrim njenu ulogu u terapiji uma, njen doprinos oblasti psihologije.

Disciplina poznata kao relaksacioni odgovor (The Relaxation Response), koju je donio Herbert Benson, imala je značajan uticaj na medicinsku zajednicu. Dr Benson je sproveo kvalitetna medicinska istraživanja, proučavao je fiziološke promjene u autonomnom nervnom sistemu sledbenika Mahariši Maheš Jogija (Maharishi Mahesh Yogi), dok su praktikovali transcendentalnu meditaciju, i onda je ta fiziološka dejstva transcendentalne meditacije nazvao relaksacioni odgovor. Zapamtite, bila je potrebna meditacija, da bi se proizveo relaksacioni odgovor. On je u svojoj istraživačkoj laboratoriji na Harvardu proučavao dejstva ove relaksacione tehnike na različitim medicinskim poremećajima. Mogao je da pokaže korisna dejstva za visok krvni pritisak, pomoć u smanjenju upotrebe nedozvoljenih droga, za migrenu, smanjenje nivoa holesterola, savladavanje nesanice, stimulisanje kreativnosti, olakšavanje raznih simptoma bola i razne anksiozne poremećaje.

Dr Benson je takođe načelnik *Odsjeka za bihejvioralnu medicinu* u novoengleskoj bolnici Dikones (Deaconess) u Bostonu. Njegova knjiga, *Relaksacioni odgovor* (The Relaxation Response), prodala se u milionima primjeraka. Naišla je na široku prihvaćenost od strane medicinske zajednice, zato što je pokazala prednosti u testiranjima pod kontrolisanim uslovima, koja su zadovoljila medicinske standarde istraživanja. Metode koje je Benson predstavio su jednostavne i bez troškova. On je ovu metodu smatrao bezopasnom za fizičko tijelo. Međutim, ona nije ocijenjena po pitanju dugoročnog učinka na duhovno zdravlje. Vilijam A. Nolen (William A. Nolen), doktor medicine, napisao je sledeću saglasnost za relaksacioni odgovor:

„Drago mi je što je neko konačno odstranio besmislice iz meditacije... Bez potrebe da troši stotine dolara na takozvane ‘kurseve’, čitalac zna kako da meditira – i kako da usvoji tehniku koja mu najviše odgovara. Ovo je knjiga koju svaka razumna osoba – bez obzira da li pripada istočnoj ili zapadnoj kulturi – može svesrdno da prihvati.“²⁴

Ne samo da su medicinski stručnjaci prihvatili relaksacioni odgovor dr Bensona kao kvalitetnu nauku, već je to učinila i ustanova za mentalno zdravlje i mnogi terapeuti su počeli da koriste njegovu tehniku. Godine 1975. oružanim snagama je predstavljena „meditativna tehnika, očišćena od ideologije“ i naišla je na oduševljenje admirala i načelnika pomorskog obrazovanja. Ona je postala standard za indoktrinaciju novih regruta u oružanim snagama. Svi osnovni programi obuke je koriste, zbog njenog dejstva kao alternative upotrebi droge.

Šta je relaksacioni odgovor koji je doktor učinio tako popularnim? Benson je pregledao prošle i sadašnje svjetske religije, uključujući prakse šamana iz primitivnih plemena širom svijeta, tražeći i birajući određene prakse koje se koriste u liječenju, a koje mogu biti zajedničke svima. Saznao je da meditacija, slična transcendentalnoj meditaciji, sadrži principe koji se nalaze u iscjeliteljskim praksama na koje se on osvrnuo u svojoj studiji o različitim drevnim religijama, kao i o određenim današnjim religijama.

Svi nehrišćanski i mistični hrišćanski sistemi imaju neki oblik istočnjačke vrste meditacije u svojim religioznim praksama. Hrišćanstvo na apostolski način to nema, ono ima praksu onoga što mi nazivamo proučavanjem i molitvom, kao svoju posebnu metodu zajedništva sa Bogom.

Međutim, unutar hrišćanskog pokreta postojala je mistična grana, koju je Benson pratio. Ona je počela sa Avgustinom (354-430) i nastavila se preko monaha iz pustinje (pustinjskih otaca) tokom ranog srednjeg vijeka, koristeći mantru kao formu molitve.

„Meditativne prakse i pravila za život ovih najranijih hrišćanskih monaha imaju snažnu sličnost sa onim što praktikuju njihova

---

²⁴ Benson, Herbert M.D., Klipper, Miraiam Z., The Relaxation Response, Wings Books, a Random House Company, New Jersey, (1975), cover of book.

hinduistička i budistička odbačena braća iz nekoliko kraljevstava na istoku... meditativne tehnike koje su oni usvojili za pronalaženje svog Boga ukazuju ili na pozajmljivanje sa Istoka ili na njihovo spontano ponovno otkriće.²⁵

Knjiga nepoznatog autora, pod naslovom *Oblak neznanja* (A Cloud of Unknowing), napisana vjerovatno u 14. vijeku, promovisala je upotrebu pasivnog uma, kako bi se postigao kontemplativni um (meditacija). Postoje zapisi o ljudima iz hrišćanske vjere, poznatim kao hrišćanski mistici, koji su vjekovima praktikovali neki oblik meditacije. Danas u hrišćanskoj zajednici imamo naslednike ovog pokreta, koji uče sličnoj praksi, a koja se spominje kao kontemplativna molitva.

Relaksacioni odgovor se sastoji iz četiri elementa, koji su ranije navedeni, u poglavlju o ajurvedi, ali je važno razmotriti ih u ovom trenutku: 1) tiho okruženje; 2) neka stvar na kojoj ćete se zadržati, riječ ili zvuk u ponavljanju (mantra), odnosno predmet ili simbol u koji ćete gledati; 3) pasivni stav, pražnjenje uma od svih misli, olakšano dubokim, ritmičkim disanjem; 4) prijatan položaj koji omogućava istu poziciju najmanje 20 minuta.

Medicinska istraživanja su potvrdila da postoje vrlo jasna dejstva na naš nervni i endokrini sistem, upotrebom ovih metoda. Autonomni nervni sistem reaguje na mnoge metode relaksacije i smanjenja stresa. Brzina metabolizma će se za nekoliko minuta usporiti za 20% ili više, što se otkrilo smanjenom upotrebom kiseonika. Nivo mliječne kiseline u krvi opada, pokazujući da su mišići u opuštenijem stanju, krvni pritisak će postati niži, srčani ritam se usporava, brzina disanja se usporava, a moždani talas se mijenja iz beta režima u alfa režim, što je sporija brzina električnih moždanih talasa. Sve ove promjene dovode do poboljšanja različitih medicinskih stanja, kao što je spomenuto u prvom pasusu ovog odjeljka.

Ako je relaksacioni odgovor tako jednostavan, jeftin, siguran, pristupačan i djelotvoran za probleme koji ne reaguju uvijek na lijekove, zašto je onda odjeljak o relaksacionom odgovoru smješten u ovo poglavlje koje otkriva Sotonine prevare, koje prodiru u oblast

---

²⁵ Goleman, Daniel, *The Meditative Mind* (Los Angeles, CA: Tarcher/Putman Inc. 1988), p. 53; Reported in Youngen, Ray, *A Time of Departing*, Lighthouse Trails Publishing, Silverton, Oregon, (2002), p. 42.

mentalnog zdravlja? Zato što je relaksacioni odgovor podmukao, obmanjujuć i spiritualistički. Dr Benson je predložio ovu tehniku kao prirodnu metodu između nauke i religije, promjenom riječi meditacija u relaksacioni odgovor, a predlaže i upotrebu hrišćanskih izraza u mantri. Mnogi zdravstveni stručnjaci su je prihvatili. Neke duhovne vođe vjeruju da neće učestvovati u njenoj spiritualističkoj, paganskoj doktrini, ako odluče da koriste ovu metodu.

Meditacija i joga su činovi bogoslužjenja i običaja koji se sprovode za paganske bogove. *Transcendentalna meditacija* je posebna metoda joge u kojoj se izvodi tajna mantra, koju nikada ne treba dijeliti ni sa kim. Ta mantra je u stvari ime hinduističkog boga i, kada se koristi mantra, meditant zauzvrat poziva tog hinduističkog boga da ga posjedne.

Neki možda sumnjaju u gore navedenu tvrdnju. Podijeliću sa čitaocima jedno nedavno iskustvo, koje mi jasno pokazuje da je to tako. Vodio sam seminar o temama ove knjige u Masačusetsu, u martu 2010. i podijelio sam gore navedenu tvrdnju sa prisutnima. Nakon predavanja, jedan mladić mi je prišao sa pitanjem – kako sam znao tu činjenicu da je mantra, koja se izvodi u transcendentalnoj meditaciji, ime hinduističkog boga i da njeno ponavljanje znači pozivanje tog boga da posjedne meditantu? U tom trenutku nisam se mogao sjetiti gdje sam to saznao, međutim, on mi je rekao da sam u pravu, da je to tajna koja ne treba da se otkriva. On je nekada radio za veliki ašram za transcendentalnu meditaciju, blizu Lankastera u Masačusetsu, i bio je uveden u transcendentalnu meditaciju; saopšteno mu je tajno ime hinduističkog boga i u toj inicijaciji se poklonio pred dva oltara hinduističkih bogova. Godinu i po dana kasnije, predao je svoj život Isusu Hristu i postao kršteni hrišćanin.

Relaksacioni odgovor je naziv koji je dr Benson dao fiziološkim promjenama zabilježenim na transcendentalnim meditantima, koje je on koristio u svom istraživanju. Ova meditacija koju je on procjenjivao imala je isti odgovor nervnog sistema, kakav se javlja i kao rezultat meditacije istočnjačkih religija, šamanizma, hrišćanskih mistika, zapadnog okultizma, joge itd. Zasigurno postoje stvarna dejstva, stotine eksperimenata i studija potvrđuju da to nije varka; postoji neka sila u tim praksama. Kako hipnoza donosi promjene u našem nervnom sistemu, do stepena da se obavi bezbolna operacija, dok je osoba

pod njenim uticajem, ili bezbolna operacija, dok se pacijent akupunkturoom održava u budnom stanju? Ljudi su u stanju da hodaju ili trče po užarenom ugljvlju, a da im ne izgore ni koža ni odjeća. Da li je to odgovor?

„Ove Sotonine sluge tvrde da liječe bolesti. Oni svoju moć pripisuju električnoj energiji, magnetizmu ili tzv. 'simpatetičnim ljekovima',²⁶ dok su, zapravo, samo kanali za Sotoninu električnu struju. Na taj način on baca čini na ljudska tijela i duše.“ (Znaci vremena, 24. mart 1887.)

Ono što je relaksacioni odgovor učinilo tako obmanjujućim jeste promjena naziva. Veći dio ljekarske branše, u vrijeme kada je dr Benson obavljao svoja istraživanja, odbacivao je prakse koje su vodile porijeklo iz istočne misli. Prikazujući fiziološke promjene do kojih je došlo zbog meditacije, kao i promjenu naziva, predrasude su prevaziđene. Jedan od istraživača dr Bensaona, Darma Sing Kalsa (Dharma Singh Khalsa), doktor medicine, dijeli sa nama potvrdu o načinu na koji je dr Benson uspio da pridobije ljekarsku branšu za svoju terapiju relaksacionog odgovora.

„...Transcendentalna meditacija, koju su Bitlsi (The Beatles) učinili popularnom, i relaksacioni odgovor, koji je popularisao dr Herbert Benson sa Harvarda. Dr Benson, koji je vodio postdiplomske studije koje sam ja pohađao na Medicinskom fakultetu na Harvardu, uglavnom se bavio izdvajanjem najočiglednijeg iscjeliteljskog aspekta meditacije i stoga je svoje istraživanje fokusirao gotovo isključivo na

---

²⁶ Pretpostavlja se da postoji povezanost između kosmosa i čovjeka i da se kosmička energija, putem nekih metoda (akupunktura, joge itd.) može koristiti u svrhu liječenja. Takođe, smatra se da je tzv. simpatetička medicina zapravo magična medicina, koja koristi ljekove, u pojmovnom smislu povezane sa bolešću. Na primjer, u starom Egiptu se sljepilo liječilo pravljenjem smjese čiji je jedan od „čarobnih“ sastojaka bilo svinjsko oko. Ljudi su se vodili time da, ako je pacijent slijep, njegove oči nisu dovoljno snažne; zato ćemo napraviti lijek, u njega staviti silu svinjskog oka, ona će se prenijeti na oči pacijenta i njegove oči će ponovo dobiti snagu. U 17. vijeku se iz Kine u Evropu prenijela upotreba tzv. „oružja melema“, kada se magičan prah, koji je služio kao melem, nije stavljao na ranu, već na oružje koje je tu ranu napravilo, jer se smatralo da postoji kosmička energija između oružja i rane i da će upravo ta energija, na taj način, i iscjeliti ranu. Sve ti ljekovi se nazivaju simpatetički ljekovi.

jednostavnu, bezbrižnu relaksaciju. Time je meditaciju učinio prihvatljivom za medicinsku zajednicu.²⁷

Dr Kalsa je autor knjige *Meditacija kao medicina* (Meditation as Medicine), u kojoj poredi relaksacioni odgovor i transcendentalnu meditaciju sa svojom metodom – meditacijom kao medicinom. On komentariše da su vizualizacija, imaginativna psihoterapija (symboldrama – emotivno doživljavanje prikazanih slika), progresivna relaksacija i afirmacija, sve oblici meditacije, ali nemaju vrijednost niti potpuno dejstvo, koje on vidi u svojoj metodi – meditaciji kao medicini. On se prema relaksacionom odgovoru odnosi kao prema vrtić verziji medicinske meditacije. Kalsa ističe da medicinska meditacija ima jedinstvene osobine i u njoj se koriste posebni obrasci disanja; posebno je i držanje, čak i položaj ruku i prstiju; koriste se i posebne mantre koje proizvode izabrane zvukove, kao i poseban mentalni fokus. Šta čini razliku između prakse na nivou vrtića i one sa vrhunskom efikasnošću? Odgovor: duhovna osjetljivost rukovodioca ili, drugačije rečeno, bliska povezanost rukovodioca sa okultnim silama.

Posle knjige *Relaksacioni odgovor*, dr Benson je objavio i njen nastavak, *Iznad relaksacionog odgovora* (Beyond Relaxation Response), koja donosi dodatne oblasti interesovanja, koje nisu spomenute u prvoj knjizi, *Relaksacioni odgovor*. U toj drugoj knjizi on naglašava faktor vjere. Govori o dva moćna duhovna kanala: 1) meditaciji; 2) ličnim vjerskim uvjerenjima. U knjizi je navedeno da upotreba relaksacionog odgovora treba da izgradi most između dvije discipline, prakse i umjetnosti meditacije i vaše tradicionalne vjere. Kako čovjek staru praksu, koja je namijenjena promjeni nečijeg nivoa svesti i povezivanju čovjeka sa svijetom duhova, spaja sa hrišćanskom vjerom?

Dok sam čitao ovu malu knjigu, ubrzo mi je postalo jasno da je knjiga napisana da ubijedi čovjeka u jedno od vjerovanja istočne misli, odnosno, da čovjek vodi porijeklo od hipotetičke energije, a ne od Svetog bića – Boga Stvoritelja. Kroz knjigu se oprezno, na majstorski način, uvode doktrine budizma, sugerišući spajanje ovih načela sa drugim religijama, uključujući hrišćanstvo, upotrebom tehnike

---

²⁷ Khalsa, Dharma Singh M.D., *Meditation as Medicine*, Stauth, Cameron, New York, NY, (2001), p. 7.

(istočnjački stil meditacije) o kojoj smo govorili kao o relaksacionom odgovoru.

Treća Bensonova knjiga, *Maksimum vašeg uma* (Your Maximum Mind), pomijera čitaoca još jedan korak dalje ka promjeni njegovog pogleda na svijet i stvarnost. U ovom tekstu Benson preporučuje svoju tehniku relaksacionog odgovora:

„...Naše istraživanje je pokazalo da, za prelazak u takozvano hipnotičko stanje, prvo treba da se izazove relaksacioni odgovor. Zatim hipnotizer može sugerisati različite stvari pojedincu kojeg hipnotiše.“²⁸

Navedeni citat nam govori da, sve što je potrebno nakon što se stigne do relaksacionog odgovora, jeste da hipnotizer iznosi sugestije, a meditant će odgovarati u skladu sa tim. Zar to nije potpuna hipnoza kada se stigne do relaksacionog odgovora? Još jedno pitanje mi pada na pamet: kakva je razlika između hipnotizera i bilo koje druge osobe koja bi mogla da upućuje sugestije meditantu, koji je postigao relaksacioni odgovor? Odgovor je sledeći: hipnotizer je sebe stavio pod kontrolu okultnih sila. A šta je sa osobom koja je postigla relaksacioni odgovor?

Ako odlučim da koristim relaksacioni odgovor zbog stresa ili nekih drugih razloga, kako ću znati kada sam dostigao potpun odgovor? Dr Benson odgovara u *Maksimumu vašeg uma*, na stranama 38 i 39:

„Zanimljivo je da mnogi ljudi koji su iz sebe izvukli relaksacioni odgovor – i iskusili veću komunikaciju između dvije strane mozga – to iskustvo objašnjavaju kao neku vrstu ‘cjelovitosti’. Oni koriste termine poput ‘neograničenosti’, ‘beskonačne povezanosti’, ‘blagostanja’ i ‘intenzivne budnosti’. Takođe, oni koji su u tom stanju obično imaju mnogo veću svijest o obilju detalja koji se nalaze u njihovom okruženju.

Ljudi često samo kažu da je to stanje neopisivo; ono je iznad riječi i jezika i samo se može osjetiti, a ne opisati. U svom najintenzivnijem obliku, ova vrsta iskustva je poznata kao ‘vrhunsko iskustvo’ – bez obzira da li govorite o duhovnom uvidu, naporu da se pobjedi u sportu ili nekom ličnom intelektualnom napretku.“

Benson u tom istom poglavlju spominje dr Stenlija R. Dina

---

²⁸ Benson, Herbert M.D., *Your Maximum Mind*, Times Books, Division of Random House, Inc., New York, (1987), p. 38.

(Stanley R. Dean), profesora psihijatrije na univerzitetima u Majamiju i Floridi, koji iznosi sledeći komentar o ovom vrhunskom iskustvu. Kao onaj koji:

„...proizvodi nadljudsku promjenljivost svijesti koja prkosi opisu. Um, opijen božanskim, doslovno se tetura i spotiče o sebe, tražeći i boreći se za riječi koje su dovoljno uzvišene i veličanstvene da prikažu transcendentálnu viziju. Još uvijek nemamo odgovarajuće riječi.“

U istraživačkoj laboratoriji, kada je postignuto stanje potpunog relaksacionog odgovora, praćenje moždanih talasa otkriva alfa i teta moždane talase u obe hemisfere. To su talasne dužine usporene moždane aktivnosti, koja je rezultat pasivnog uma, a teta je posebna brzina koja se pokazuje u biofeedbacku i hipnotičkom transu.

Bensonova knjiga *Maksimum vašeg uma* ima za cilj da sa čitaocem podijeli uvjerenje dr Bensaona da se mozak, upotrebom relaksacionog odgovora, može podesiti da iznese svoj pun potencijal. On iznosi priču o istraživanju koje je njegova laboratorija sa Harvard univerziteta sprovedla na Tibetu, prateći tibetanske monahe dok su meditirali. Jedna grupa monaha je ušla u prostoriju sa 5 stepeni celzijusa, uzeli su vlažne tkanine, uvili ih oko svojih tijela. Pristupilo se stilu meditacije koji se zove tumo joga. Vlažna, hladna odjeća je u roku od tri do pet minuta počela da isparava, a za trideset do četrdeset minuta odjeća je bila suva. Ponovili su ovaj postupak nekoliko puta.

Druga grupa monaha koja je živjela na 5.000 metara visine, u ranim večernjim časovima je hodala do 6.000 metara, obućena u sandale, sa suknom oko bedara i tankom pamučnom tkaninom prebačenom preko tijela. Skinuli bi sandale u čučnju, sa glavom oslonjenom na zemlju ispred njih i pristupili bi tumo jogi. Temperatura je bila oko -17 stepeni celzijusa. Tako bi proveli noć, a da nisu ni drhtali, ujutro bi ustali, stresli snijeg koji ih je pokrio tokom noći i otišli nazad u svoj manastir.

Dr Benson sa nama dijeli svoje uvjerenje da je sposobnost monaha da to čine rezultat relaksacionog odgovora – meditacije i dubokog oslanjanja na njihovu budističku vjeru. Zar to ne bi mogla biti ista sila koja sprječava spaljivanje odjeće i kože onih koji hodaju 12 metara kroz užareno ugljevlje?

U knjizi *Maksimum vašeg uma* Herbert Benson otkriva kako, upotrebom relaksacionog odgovora, možemo povećati svoje

sposobnosti u školskim aktivnostima, muzici, zdravlju, kreativnosti, duhovnosti itd. Mi to činimo uvođenjem sebe u puninu relaksacionog odgovora, a zatim upuštajući se u te poduhvate koje želimo da nadmašimo. Nivo dostignuća u toj umjetnosti će biti mnogo viši, nego što smo u stanju da postignemo bez upotrebe ove tehnike. Zašto ne iskoristiti prednost toga?

Možemo li u Bibliji naći neki nagovještaj da je to način da obogatimo svoj duhovni život? Da li postoji neka aluzija o tome u knjigama Elen Vajt? Naprotiv, nalazimo savjet da tražimo mudrost od Boga. Solomon je tražio mudrost od Boga i bio je blagosiljan njime. Mi ne možemo služiti dva gospodara u isto vrijeme, uvijek postoji samo jedan. Da li je to duhovno bezbjedno? Hrišćanin će naći način za svoj rast naći u sposobnostima i mudrosti koje dolaze od Boga, Stvoritelja univerzuma, a nisu skrivene u njegovoj svijesti, čekajući da izađu putem okultne sile.

„Da se utješe njihova srca povezana u ljubavi i u svakom bogatstvu pune sigurnosti razumijevanja u spoznaji tajne Božje, i Oca i Hrista. U njemu su sakrivena sva blaga mudrosti i znanja.“ (Kološanima 2:2,3)

Herbert Benson dalje komentariše:

„Dakle, kada se nalazite u tom stanju pojačane komunikacije između lijeve i desne hemisfere, lakše je obraditi informacije i sagledati situacije na neki nov i inovativan način. Drugim riječima, dolazi do kognitivne (spoznajne) prijemčivosti ili kognitivne plastičnosti, u kojoj vi, zapravo, mijenjate način na koji posmatrate svijet.“²⁹

Benson je rekao L.A. Tajmsu:

„...u njegovom kliničkom iskustvu, oko 60-70% onih koji počnu da praktikuju neku vrstu meditacije iz medicinskih razloga (često na preporuku svog ljekara), usvajaju učenja (budizma).“ (L.A. Times, Umirite um, izliječite tijelo, 12.1.2003.)

Lažna nauka o liječenju uma

Filozofija je, još od vremena Sokrata i Platona, razmatrala djelovanja uma i tumačila čovjekovo razumijevanje tog djelovanja. Čovjek je dograđivao čovjekove ideje; Sveto pismo nije konsultovano u

---

²⁹ Ibid.

pokušaju da se objasni um, a psihologija je postala sopstvena disciplina. Sveto pismo nije prihvaćeno i stav protiv Stvoritelja, protiv Boga je bio prisutan kroz vjekove. Ljudska tradicija je pomogla u izradi mnogih koncepata i dogmi koji su oblikovali savremene nauke o umu. Nesumnjivo je da je u naukama o umu bilo i važnog napretka u znanju, koji je dragocjen i nije povezan sa spiritističkim uticajima. Važno je naglasiti da postoje psiholozi i psihijatri koji ne koriste tehnike koje imaju veze sa izloženim metodama. Međutim, važno je da razumijemo ova načela, tako da, ako se odlučimo za profesionalnu pomoć što se tiče mentalnog zdravlja, da budemo pametni i prepoznamo prakse koje su izopačene.

Pavle kaže: „Pazite da vas neko ne odmami filozofijom i praznom prevarom, prema ljudskoj tradiciji, na načelima ovog svijeta, a ne po Hristu.“ (Kološanima 2:8). Ovaj tekst je posebno primjenjiv kao upozorenje protiv modernog spiritualizma. Ako um počne da juri putem frenologije i životinjskog magnetizma, gotovo je sigurno da će izgubiti ravnotežu. „Prazna prevara“ ovladava imaginacijom. Mnogi misle da postoji takva sila u njima samima, da ne shvataju svoju potrebu za pomoći od više sile. Njihovi principi i vjera su „po ljudskoj tradiciji, po načelima svijeta, a ne po Hristu“. Isus ih ovome nije učio. On ne usmjerava umove ljudi ka njima samima, već ka Bogu, Stvoritelju univerzuma, kao izvoru snage i mudrosti.

„Hiljadama godina Sotona je eksperimentisao na osobinama ljudskog uma i dobro ga je upoznao. Svojim suptilnim djelovanjem u ovim poslednjim danima, on povezuje ljudski um sa svojim sopstvenim, prožimajući ga svojim mislima; i on to čini na tako obmanjiv način, da oni koji prihvataju njegovo vođstvo zapravo ne znaju da ih on vodi kako želi. Veliki varalica se nada da će tako zaludjeti umove ljudi, da oni neće čuti nijedan drugi glas, osim njegovog.“³⁰

Zaključak

Svrha i cilj ove analize je potraga za sjemenom spiritualizma u oblasti psihologije/liječenja uma. Ova studija je pokrenuta zbog izjava autora Elen Vajt, koja je frenologiju, mesmerizam (hipnozu) i psihologiju označila kao polaganje temelja za spritualizam. Ona je to izjavila

---

³⁰ White, E G., Letter 244, (1907). {MM 111.2.}

nekoliko puta u svojim spisima. Ova potraga se nastavila vođena definicijama spiritizma, kako ih je razumjela Elen Vajt, a to su: čovjekova svijest u stanju smrti (besmrtnost); duhovi mrtvih se vraćaju da služe živima; nema razlike između pravednosti i grijeha; čovjek će suditi sam sebi; ljudi su nevini polubogovi (božanstvo unutar sebe, panteizam); principi teozofije, teorija o životinjskom magnetizmu (koja uključuje univerzalnu energiju, univerzalni um, božanski um, sopstvo i/ili božansko sopstvo, svijest, nesvesno i sve sinonime).

„Spiritualizam kaže da nema smrti, nema grijeha, nema suda, nema kazne; da su ljudi nevini polubogovi; da je želja najviši zakon; i da je čovjek odgovoran samo sebi...“³¹

Hiljade ljudi je bilo uključeno u oblast psihijatrije i psihologije i različite oblike liječenja uma, ali ovdje je predstavljeno samo nekoliko imena onih koji su istaknutiji u psihološkoj literaturi, pošto su formulisali teorijske pojmove koji su uticali na oblast psihologije/liječenja uma tokom poslednjih 120 godina. U okviru ove analize prikazani su temeljni principi istočnih religija i misticizma, kao i zapadnog okultizma (teozofije). To su ukratko: čovjek vodi poreklo od miješanja univerzalne božanske energije, stoga čovjek ima božanstvo u sebi – sopstvo; čovjek svojim djelima napreduje prema božanskom; vjerovanje u reinkarnaciju i da čovjek na kraju postiže nirvanu (duhovni raj).

Da li smo pronašli bilo koji od gore navedenih aspekata spiritualizma u psihologiji? Pogledajmo: koncept života posle smrti (besmrtnost) nalazio se u filozofskim spisima kroz vjekove; Frojdove teorije o podsvjesnom; Jungova kolektivna svijest; sopstvo većine drugih psihologa... sve su, zapravo, sinonimi za doktrinu istočnog misticizma i zapadnog okultizma. Oni se prikazuju kao da su odvojeni od religije, a u stvari predstavljaju maltene religiju, sa istom onom suštinskom dogmom istočnih religija, a to je – božanstvo u nama.

Ovaj zaključak se ilustruje praćenjem postepene promjene u konceptima psihologije tokom proteklog vijeka. Frojd je bio protivnik religije i poricao je postojanje duhova sve do svojih poznih godina; međutim, promovisao je doktrinu o inteligenciji u nesvjesnom. Jungov život je bio ispunjen kontaktima sa svijetom duhova i, po njegovim

---

³¹ White, E.G., Evangelism, Review and Herald publishing Association, Hagerstown, MD, (1940) p. 608.

sopstvenim riječima, ovaj uticaj mu je pomogao da formuliše svoje psihološke teorije, naročito onu o kolektivnom nesvjesnom, koja je ista kao i istočnjačka svijest. Rodžers i Maslov su bili predvodnici humanističke psihologije, koja čovjeka stavlja u položaj onoga koji posjeduje božanstvo u sebi; Maslov je otišao dalje od Rodžersa ka istočnjačkom misticizmu, što se vidi u njegovom interesovanju za ono što se zove transpersonalna psihologija, a to je stavljanje naglaska na duhovnost, ali ne na biblijski usmjeravanu duhovnost. Asađoli je bio orijentisan na psihologiju, ali je prihvatio i parapsihologiju (okultne manifestacije) u disciplini transpsihologije. Herbert Benson, naučnik, preuzeo je istočnjačku praksu meditacije, upakovao je kao relaksaciju i povezao je sa religijom, radi liječenja stresa, anksioznosti i raznih medicinskih poremećaja.

Sotona nije samo kontrolisao privrženost paganskog čovjeka njegovim lažnim učenjima o spasenju djelima, već i veliki dio hrišćanske civilizacije, najvarljivijom doktrinom, koja se nalazi u sekularnoj psihologiji, doktrinom o sopstvu. Niko ne tvrdi da se svi psiholozi ili psihijatri vode ovom neistinitom doktrinom u svojim terapijama. Postoje, nesumnjivo, praktičari koji slijede biblijski model „istinske nauke o liječenju uma“ ali u malom broju.

Zakon univerzuma je: Bog daje sve Sinu, koji daje stvorenim bićima, koji, zauzvrat, uzvraćaju ljubav Sinu, a Sin Bogu, upotpunjujući veliki krug blagostanja. Sotona je predstavio sopstvo (sebično usmjerenje na sebe), kao zamjenu za Božju ljubav.

Sotona je pozvao da se jede plod sa drveta poznavanja dobra i zla, da bi čovjek postao mudar kao Bog – da bi u sebi imao svaku sposobnost iscjeljenja i mudrost univerzuma. To je predmet Sotonine lažne priče o Božjem stvaranju i spasenju.

Pavle u svojoj Drugoj poslanici Solunjanima 2:9-12 podstiče da se bude na oprezu i da se ne odstupa od vjere. On govori o Hristovom dolasku kao događaju koji će uslijediti neposredno nakon Sotoninog djelovanja u spiritualizmu, i to ovim riječima: „Ali bezakonikov dolazak, koji Sotona omogućuje svojim djelovanjem, praćen je svakim silnim djelom i lažnim čudima i znacima, i svakom nepravdom i prevarenom u onima koji propadaju [ginu] zato što nisu prihvatili ljubav prema istini da bi se spasli. I zato Bog dopušta da na njih djeluje zabluda, da bi vjerovali laži, kako bi svi oni bili osuđeni jer nisu vjerovali istini, nego

su voljeli nepravdu.“

„Upozorenja Božje riječi u pogledu opasnosti koje okružuju hrišćansku zajednicu upućena su nama danas. Kao što su u vrijeme apostola ljudi pokušavali da unište vjeru u Sveto pismo tradicijom i filozofijom, tako i danas prijatnim osjećajima više kritike, evolucijom, spiritualizmom, teozofijom i panteizmom, neprijatelj pravednosti nastoji da vodi duše zabranjenim putevima. Za mnoge je Biblija kao lampa bez ulja, zato što su oni svoje umove pretvorili u kanale spekulativnog vjerovanja koje donosi pogrešno razumijevanje i zbunjenost. Rad više kritike na analiziranju, nagađanju, prepravljanju, uništava vjeru u Bibliju kao božansko otkrivenje. To lišava Božju riječ sile da kontroliše, uzdiže i nadahnjuje ljudske živote. Posredstvom spiritualizma mnogi se uče da vjeruju da je želja najviši zakon, da je dozvola sloboda i da je čovjek odgovoran samo sam sebi.

Hristov sledbenik će se susresti sa ‘zavodljivim riječima’, na koje je apostol upozorio vjernike u Korintu. On će se susresti sa spiritualističkim tumačenjima Pisma, ali ne treba da ih prihvati. Treba da se čuje njegov glas koji će jasno potvrditi vječne istine Pisma. Ne skrećući pogled sa Hrista, čovjek treba stalno da se kreće naprijed, označenim putem, odbacujući sve ideje koje nisu u skladu sa Njegovim učenjem. Božja istina je ono što treba da bude predmet njegovog ispitivanja i razmišljanja. On treba da posmatra Bibliju kao Božji glas, koji se obraća direktno njemu. Tako će naći mudrost koja je božanska.“³²

„U današnje vrijeme, kada se skepticizam i nevjerstvo tako često pojavljuju u odori nauke, treba da se čuvamo sa svih strana. Na taj način naš veliki protivnik vara hiljade i vodi ih u ropstvo po svojoj volji. Prednost koju on uzima od tih nauka, nauka koje se tiču ljudskog uma, jeste ogromna. Tu se, poput zmije, neprimetno prikrada, da bi upropastio Božje djelo.“³³

Iz knjige „Razotkrivanje spiritualističke prakse u savremenoj sekularnoj psihologiji“, Edwin A. Noyes (adaptirano)

---

³² White, E.G., Acts of the Apostles, Pacific Press Publishing Association, Nampa Idaho, (1911), p. 474.

³³ White, E G., op. cit., 1 Mind, Character, and Personality, p. 191.